

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Еволюція правосуддя в системі демократичного врядування»

(за матеріалами ВІННИЦЬКОГО ОКРУЖНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО
СУДУ, м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-21з(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
заочної форми навчання

Анастасії
Філіппової

Науковий керівник
к.н.держ.упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Гарант освітньої програми
к.н.держ.упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Вінниця 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ	6
1.1 Теоретичні основи та організаційно-функціональний механізм здійснення правосуддя	6
1.2 Правові засади та принципи здійснення правосуддя	15
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСУВАННЯ ПРАВОСУДДЯ У ВІННИЦЬКОМУ ОКРУЖНОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДДІ	19
2.1 Організаційно-правовий механізм реалізації правосуддя	19
2.2 Характеристика показників фінансування правосуддя	33
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВІННИЦЬКИМ ОКРУЖНИМ АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОЇ ВІЙНИ	40
3.1 Правові особливості здійснення правосуддя під час воєнного стану	40
3.2 Аналіз показників здійснення правосуддя під час повномасштабної війни	47
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми. Впродовж останнього десятиріччя Україна здійснює європейський вибір поступу. Суспільство прагне наблизитись до європейських стандартів в правовій, освітній, медичній, цифровій, господарській та інших сферах, сплачуючи за свій вибір цивілізаційного розвитку при цьому навіть сотнями, а сьогодні – вже тисячами людських життів Українство усвідомило, що для досягнення цієї мети потрібні суспільні дії органів публічної влади та громадянського суспільства. В цьому випадку влада та громадяни мають усвідомити необхідність таких важливих інструментів влади, як: прозорість, відкритість, гласність та публічність.. Зважаючи на сучасні лінії розвитку провідних країн світу, досягнення цих інструментів можливе за допомогою демократичного врядування з розвинутою системою правосуддя.

Еволюція правосуддя в Україні пов'язана з процесами розвитку категорій «влада», «державність», «інститут права» в сучасному світовому співтоваристві.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що будь-яка розвинута демократична країна, що має на меті швидко та якісно забезпечувати належне правосуддя, зобов'язана організувати таку систему судоустрою, за якої всі зусилля та ресурси, що задіяні судовою владою, будуть ефективними та дієвими, раціональними та справедливими.

Судова система, відправлення правосуддя, оцінка їх якості та ефективності завжди привертало увагу багатьох науковців і практиків, а саме: М. Гаврильців [3], М. Гетманцев [4], Н. Грень [5], С. Леськів [17], М. Смокович [35], О. Циркуненко [39], О. Щерблюк [47].

Однак, дана тема потребує дослідження, оскільки постає гостра потреба реалізації правосуддя в умовах воєнних викликів.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що аналіз еволюції правосуддя в системі демократичного врядування та дослідження сучасних

викликів перед судовою системою дозволять визначити шляхи вдосконалення реалізації правосуддя під час воєнного стану.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу еволюції правосуддя в системі демократичного врядування та вивчення сучасних викликів перед судовою системою в умовах повномасштабної війни визначити шляхи вдосконалення реалізації правосуддя під час воєнного стану на прикладі діяльності Вінницького окружного адміністративного суду.

Для досягнення мети необхідно досягти наступних завдань:

- вивчити теоретичні основи та організаційно-функціональний механізм здійснення правосуддя, деталізуючи та аналізуючи також його правові засади та принципи;
- дослідити організаційно-правовий механізм та проаналізувати показники фінансування правосуддя Вінницького окружного адміністративного суду;
- узагальнити особливості здійснення правосуддя Вінницьким окружним адміністративним судом під час повномасштабної війни.

Об'єктом дослідження є процес реалізації правосуддя в системі координат становлення демократичного врядування.

Предметом дослідження є еволюція правосуддя в системі демократичного врядування.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання фактів і явищ публічно-владної дійсності. Термінологічний метод уможливив визначення категорій досліджуваної проблематики. Методом узагальнення сприяв формулюванню висновків. Статистичний метод застосовано для зіставлення результатів офіційної статистичної інформації. Метод графічного зображення був використаний з метою наочного зображення або схематичного подання теоретичного матеріалу.

Інформаційну базу дослідження склали документи нормативно-правового характеру, наукові праці, статистичні показники результатів правосуддя.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні та доповненні теоретико-методичних положень щодо здійснення правосуддя в системі демократичного врядування.

Практична цінність одержаних результатів визначається тим, що результати наукового дослідження дозволили запропонувати шляхи удосконалення здійснення правосуддя в умовах воєнного стану.

Окремі положення роботи *апробовано* на XI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ 00 квітня 2022 р.) та на IX Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 6 жовтня 2022 р.).

Результати дослідження оприлюднювались в публікаціях:

1. Козловська А. Аналіз еволюції правосуддя в системі демократичного врядування. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип.145. С. 178-185.

2. Філіппова А. Особливості здійснення правосуддя під час війни. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів IX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 06 жовтня 2022 р. Вінниця, 2022. Ч. II. С.161-168.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Список використаних джерел містить 50 найменувань. Наведено 19 рисунків, 5 таблиць, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

1.1 Теоретичні основи та організаційно-функціональний механізм здійснення правосуддя

Словник-довідник юридичної лексики містить наступні трактування поняття «правосуддя»:

- самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ;
- суд, судова діяльність держави, юстиція;
- розгляд судових справ [15, с. 33].

На думку В. Лаговського, правосуддя – це генеральна функція судової влади, вона є критерієм оцінки діяльності органів судової влади в Україні. Дослідник наголошує, що правосуддя являється стрижнем системи функцій судів загальної юрисдикції, якісний зміст цієї стрижневої генеральної функції визначається змістовним наповненням окремих видів функцій судів загальної юрисдикції [16, с. 19].

Судова процедура є найефективнішою та цивілізованою гарантією захисту прав і свобод людини і громадянина.

Правосуддя в Україні регулюється статтями 124-131 Конституції України [13], законодавством про судоустрій, конституційне, цивільне, кримінальне та арбітражне судочинство. Відповідно, до ст. 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Привласнення функцій суддів іншими органами не допускаються, а також делегування функцій судів заборонене [16, с. 19].

В. Лаговський, підсумовуючи результати отриманні в своїй статті «Правосуддя як основна функція судів», зазначає, що правосуддя – це особлива

функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях юридичних справ зі спорів, стосовних до прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та кримінальних справ і застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних [11, с. 20].

На рисунку 1.1 узагальнено основні ознаки правосуддя.

Рисунок 1.1 – Основні ознаки правосуддя

Чабан Н. А. наголошує, що правосуддя не доцільно ототожнювати з поняттям «судової влади», оскільки воно є однією із функцій судової влади, обсяг якої за своїм змістом, є більшим ніж зміст поняття «правосуддя» [42].

За критерієм «спосіб реалізації правосуддя» здійснення правосуддя функціонально можна класифікувати і через функції, які виконуються, наступним чином: правозастосовна, нормотворча, правозахисна та представницька.

На рисунку 1.2 узагальнено з організаційний механізм здійснення правосуддя наоснові характеристики - ієрархічна структура системи судів в Україні.

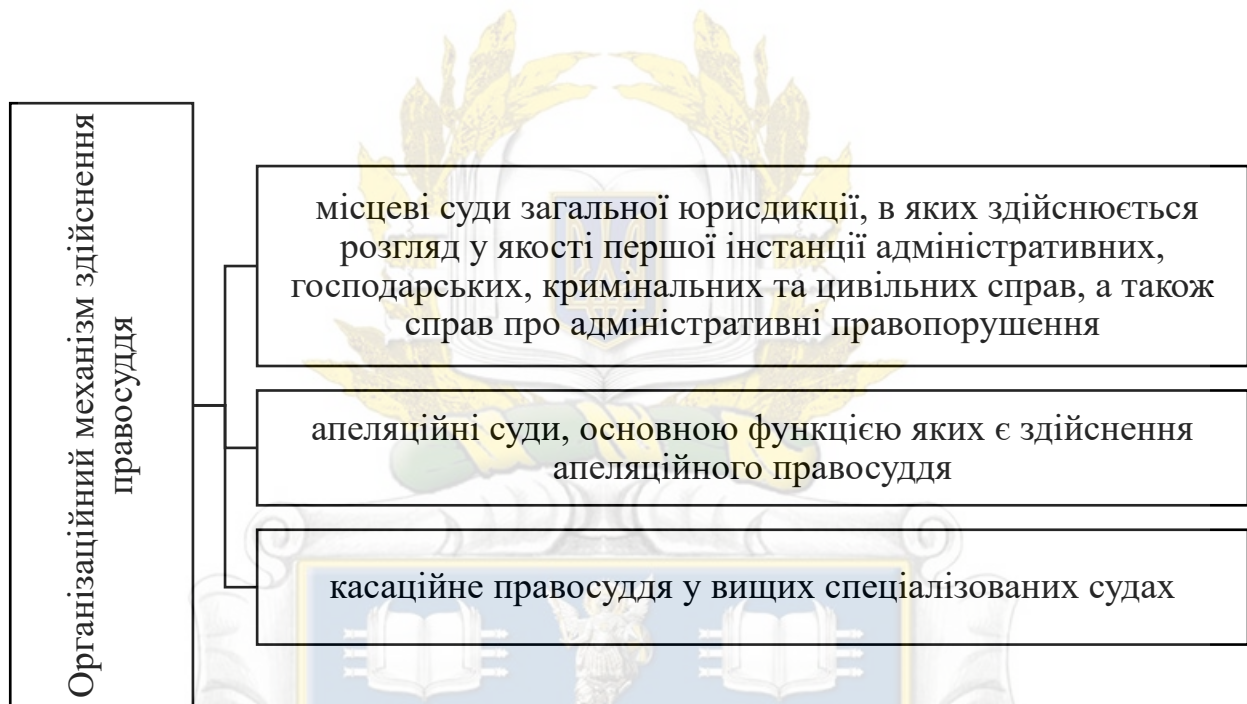

Рисунок 1.2 – Організаційний механізм здійснення правосуддя відповідно до ієрархічної структури системи судів

Розвиток системи правосуддя нерозривно пов'язаний з трансформацією здійснення державно-владної діяльності. Детермінанти розбудови сучасних демократичних держав – верховенство права, демократія та належне врядування, які виникли та інституціоналізувалися в такій же хронологічній послідовності [50].

Первинною основою парадигми сучасного державотворення є гуманізм, який, на думку Н. Г. Єршової, становить собою водночас і ціль, і спосіб, і умову та результат існування світу людського буття. Дослідниця наголошує, що гуманістичний підхід у сфері публічного управління забезпечує впровадження в практику врядування ідеї гуманізації всієї соціальної системи, всіх сфер зв'язків і взаємодій учасників політичного процесу [8].

В свою чергу, О.Я. Красівський та П. М. Петровський П. М. констатують, що необхідним завданням суб'єктів обґрунтування і здійснення реформ в публічно-управлінській сфері є дотримання парадигмальної єдності в діяльності всіх учасників демократичного врядування [14].

Модерна зміна парадигмальних установок у системі публічного управління пов'язана з становленням «врядування», яке в характеризується на протиположності наступними ознаками:

- розширений суб'єктний склад за рахунок громадян як активних учасників, неформальних, громадських та бізнес-структур як повноцінних агентів;
- транспарентність як ключова функція публічного управління;
- багаторівневе управління, наявність самокерованих мереж;
- продукування спільних інтересів;
- мораль, вірування, національна ідентичність виступають конструктом у логіці взаємодії [6].

У демократичному врядуванні роль суду не можна недооцінювати. Його діяльність стосується всіх сторін і сфер суспільства. Сучасна державно-правова доктрина розглядає суд як одна з найважливіших завоювань цивілізації, що міцно увійшло в життя народів. Щерблюк О. наголошує, що судоустрій є соціально необхідним продуктом життєдіяльності, обумовленим еволюцією людства [47, с. 196].

В Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки, затвердженій указом Президента України від 11 червня 2021 року, зазначається, що «незалежне та неупереджене правосуддя є запорукою сталого розвитку суспільства і держави, гарантією додержання прав і свобод людини та громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави, зростання добробуту та якості життя, створення привабливого інвестиційного клімату, своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права» [29].

Ми знаємо, що правосуддя не може реалізовуватись саме по собі. Його здійснення потрібно організувати, тобто створити відповідні умови для функціонування судів.

Розвинута система правосуддя, в свою чергу, наблизитиме утвердження правопорядку тобто вкорінення високого рівня правової культури, діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин на засадах верховенства права та захисту прав і свобод людини.

Право на справедливий суд має комплексну структуру, складається з багатьох елементів, і ототожнення цього права виключно зі справедливою процедурою є не цілком правильним [5, с. 133].

Зміст права на справедливий суд знаходимо в міжнародних стандартах, серед яких найширше воно розкривається у ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка передбачає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить суперечку щодо його прав та обов'язків цивільного типу або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [12].

Щерблюк О. зазначає, що право на суд охоплює надзвичайно широке поле різноманітних категорій. Воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур [47].

До організаційних умов забезпечення системи правосуддя відносяться: формування структури судів; матеріально-технічне та фінансове забезпечення судів; комплектування суддівського корпусу; підбір і розстановка кадрів в апараті судів; підвищення кваліфікації суддів і працівників апарату судів; ведення судової статистики та ін.

Організаційне забезпечення діяльності судів реалізується різними органами влади: законодавчою, виконавчою та судовою. При цьому кожен з них діє в межах своєї компетенції. Зокрема, Верховна Рада України, як орган законодавчої влади, ухвалює закони, що регламентують організацію і порядок

діяльності судових органів; Президент України призначає суддів, надає їм кваліфікаційні класи суддів; Міністерство юстиції України, в свою чергу, забезпечує підвищення кваліфікації кадрів судів; голови судів, пленуми і президії судів організують роботу по здійсненню правосуддя відповідним судом; апарат суду організує розгляд конкретних судових справ тощо. Органи самоврядування суддів, які з'явилися, теж стали займати окреме місце в системі органів, які здійснюють організаційне забезпечення діяльності судів [17].

В Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади, а саме судів, органів суддівського врядування, інших державних органів та установ системи правосуддя. Органами та установами, які покликані здійснювати функції і завдання організації судоустрою, є Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація України, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, суддівське самоврядування, апарат суду, Національна школа суддів України, інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що беруть участь в організаційному забезпеченні діяльності судів [30].

Вища кваліфікаційна комісія суддів України є державним колегіальним органом суддівського врядування, який на постійній основі діє у системі правосуддя України [31].

Державна судова адміністрація України (ДСА України) є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом [21]. Діяльність Державної судової адміністрації України регламентовані Положенням про Державну судову адміністрацію України, згідно якого це орган публічного адміністрування, який покликаний якісно надавати адміністративні послуги, здійснювати управління діяльністю підпорядкованих суб'єктів, а також забезпечувати органи судової влади належним захистом прав, свобод і законних інтересів.

Організаційними формами суддівського самоврядування є: збори суддів. Рада суддів України та з'їзд суддів України.

Збори суддів: 1) обговорюють питання щодо внутрішньої діяльності суду чи роботи конкретних суддів або працівників апарату суду та приймають з цих питань рішення, що є обов'язковими для суддів та працівників цього суду; 2) визначають спеціалізацію суддів з розгляду конкретних категорій справ; 3) визначають рівень навантаження на суддів відповідного суду з урахуванням виконання ними адміністративних або інших обов'язків; 4) заслуховують звіти суддів, які обіймають адміністративні посади в цьому суді, та керівника апарату суду; 5) звертаються з поданням про притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката, прокурора, посадової особи органу державної влади чи органу місцевого самоврядування за вчинення дій або бездіяльності, що порушують гарантії незалежності суду та судді; 6) здійснюють інші повноваження, визначені законодавством [31].

Вища рада правосуддя це колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [23]. Згідно закону України «Про Вищу раду правосуддя» даний орган влади є й органом суддівського врядування та відповідає за формування суддівського корпусу. Суддівське самоврядування являється гарантією забезпечення незалежності суддів. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» трактує суддівське самоврядування як самостійне колективне вирішення судьями певного кола питань для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів [31].

З метою вирішення питань внутрішньої діяльності судів та захисту професійних інтересів суддів в Україні функціонує суддівське самоврядування. Діяльність органів суддівського самоврядування повинно забезпечити створення належних організаційних та інших умов для нормальної діяльності судів і суддів,

розвивати незалежність суду, укріплювати захист суддів від втручання в їхню діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами у системі судів. [31].

Організаційне забезпечення роботи суду тобто організацію судоустрою, здійснює апарат суду відповідно до положення [27].

Функції і завдання організації судоустрою – це запорука ефективної роботи усієї судової системи (рис. 1.3). Вони мають відповідати сприянню належного здійснення судами своїх повноважень, а з іншого боку, не створювати умови для впливу на суддів.

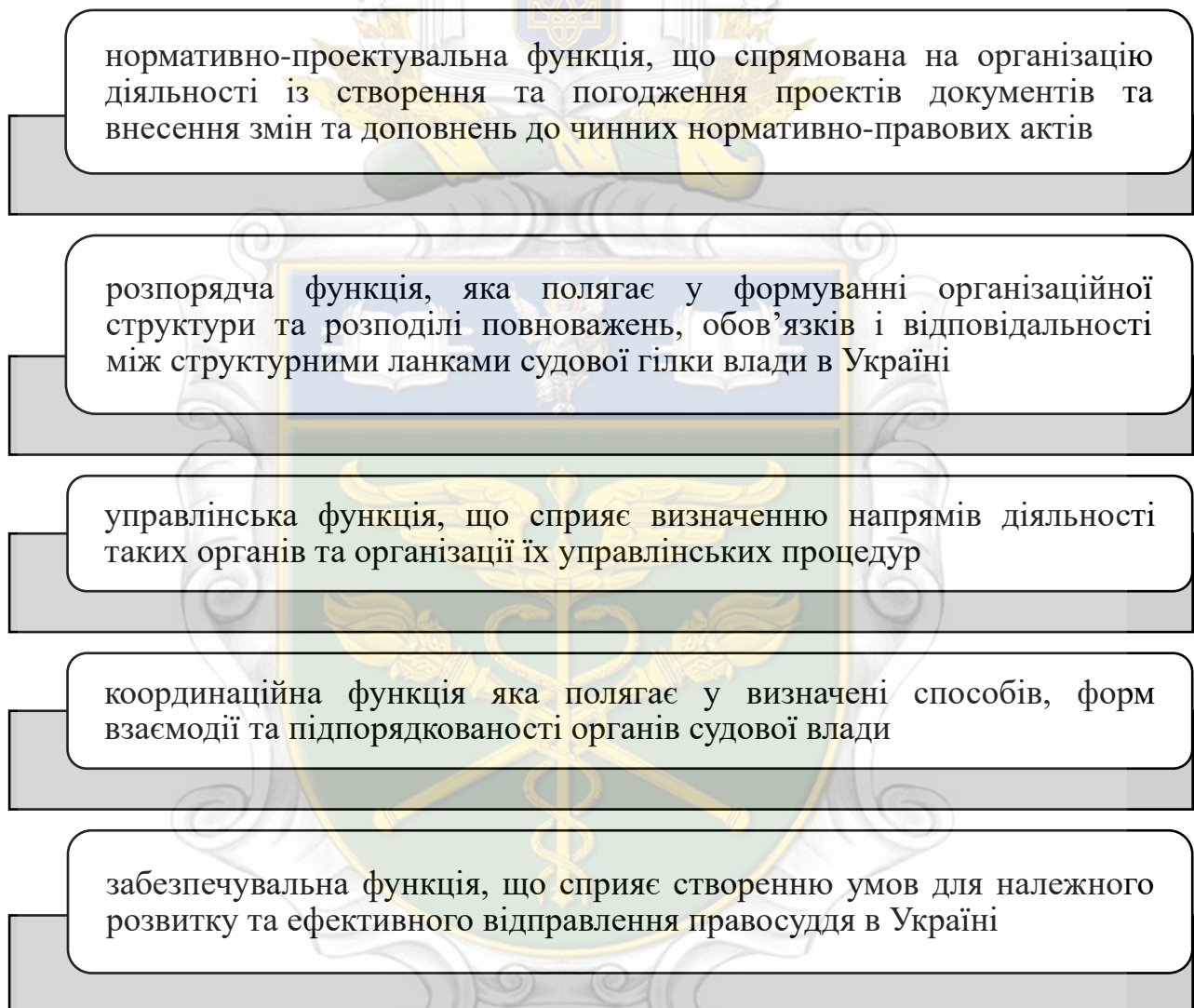

Рисунок 1.3 – Функції організації судоустрою в Україні

Одними з найважливіших організаційних принципів побудови держави є - професіоналізм і компетентність, які мають безпосереднє відношення і до проблеми судоустрою в контексті демократичного врядування.

Сучасна система правосуддя має ряд проблем, які наведено, в тому числі, і в Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки [29].

На рисунку 1.4 узагальнено основні проблеми системи правосуддя в Україні.

Рисунок 1.4 – Основні проблеми системи правосуддя в Україні

Отже розглянуті аспекти розбудови правосуддя в системі демократичного врядування визначають доцільність розгляду правових засад та принципів здійснення правосуддя.

1.2 Правові засади та принципи здійснення правосуддя

Функція захисту прав і свобод людини і громадянина, реалізується судовою владою передусім шляхом здійснення функцій правосуддя. У цьому аспекті Чабан Н. А. вважає, що правосуддя може бути визначене як легальна процедура здійснення органами судової влади функцій захисту прав і свобод людини і громадянина, розгляду і остаточного вирішення, у процесуальному порядку, кримінальних і цивільних справ відповідно до Конституції та законів України [42].

Правові засади та принципи організації правосуддя в Україні, на думку Щерблюк О. В., це закріплені в законі нормативні основи, правила організації і діяльності судових органів та установ, що реалізуються органами державної влади (законодавчої, виконавчої та судової) в межах своєї компетенції [46].

Основну роль в захисті прав і свобод людини відведено в державно-правовому механізмі саме судовому захисту. Існування судової влади обумовлене потребою суспільства підтримувати соціальний і правовий порядок.

Врегулювання державою механізмів правового захисту доводить визнання владою своєї відповідальності перед громадянським та суспільством загалом. У цьому і полягає сутність специфічних функцій судової влади. Саме в таких конкретних функціях виражається її предметний зміст.

Зрозуміло, що такий захист буде ефективний, коли апробований міжнародною практикою, засобами охорони прав людини.

На сьогодні саме рівень судового захисту є виразником демократичності держави, утверджуючи її як правову. Судовий захист, тобто право кожної людини на справедливий, відкритий і неупереджений розгляд її справи у суді, є основною гарантією прав і свобод людини [42].

Проаналізувавши норми Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», можна стверджувати, що законотворці вважають, принципи та засади тісно пов'язані між собою, проте ототожнювати їх не варто.

Система правосуддя базується на чотирьох правових засадах легітимізації: поділі влади, верховенства права, незалежності та неупередженості суду (суддів). Ці підвалини деталізовані у вигляді принципів організації правосуддя.

Сутнісною ознакою правових засад організації діяльності системи правосуддя є розподіл юрисдикцій. Відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикцію судів поширено на всі правовідносини, що виникають у державі [13].

Юрисдикцією в контексті судової влади є компетенція, якою наділені лише суди щодо розгляду справ та ухвалення у них обов'язкових рішень, що є остаточними в рамках національної правової системи і не можуть бути переглянуті у позасудовому порядку [46].

Юрисдикція судів поділяється на конституційну і загальну. Сучасна система судів складається з Конституційний Суд України і судів загальної юрисдикції. Загальна юрисдикція, зокрема, утворюється із господарської та цивільної, кримінальної та адміністративної. Суди також мають юрисдикцію щодо вирішення окремих категорій справ про адміністративні правопорушення.

Правові засади та принципи системи правосуддя мають неоднакову вагу в різних суспільствах, що детерміновано як об'єктивними обставинами, так і сприйняттям людей цих обставин. Стан розвитку суспільства, історичні передумови, особливості розбудови влади спричинюють дійсність, коли окремі суспільства можуть надавати пріоритет деяким з цих засад та принципів в певні періоди свого розвитку. Результатом вказаного суспільно-історичного розвитку є наявність широкого спектру інституційних організацій, що утворюють судову систему, однак усі вони розбудовують діяльності на визначених загальних правових засадах та принципах.

Загалом принципи організації правосуддя в Україні поділяються на загальні та спеціальні.

Відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» основними загальними принципами організації судоустрою є наступні: спеціалізації, територіальності, та інстанційності.

До загальних принципів організації правосуддя відносять ті, що окреслюють організацію діяльності всієї системи правосуддя, а до спеціальних, ті, які деталізують окремі структурні елементи цієї системи.

Щерблюк О. В. наголошує, що загальні принципи щодо будь-яких юридичних інститутів мають найбільший інтерес, так як можуть об'єднати різні правові інститути в єдину юридичну матрицю [46].

Здійснення організації правосуддя на основі територіального принципу відповідає європейським стандартам реалізації судочинства.

Конституційний суд України розтлумачив даний принцип наступним чином: «Принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України» [33].

Здійснення організації правосуддя на основі територіального принципу означає, що утворення та діяльність судових органів та установ здійснюється наступним чином: юрисдикція органів правосуддя охоплює певну територію держави, виходячи з потреби наближення судочинства до людини.

Дотримання цього принципу гарантує вирішення судових спорів у розумні строки в умовах ускладнення правових відносин і збільшення кількості правових конфліктів. Принцип територіальності забезпечує децентралізацію нижчих ланок системи правосуддя загальної юрисдикції (місцевих та апеляційних судів). Усі місцеві та апеляційні суди мають визначену свою територіальну юрисдикцію (підсудність). Якби вся судова система була централізована і зосереджувалася лише в одному місці, то для такої великої держави, як Україна правосуддя стало б об'єктивно недоступним для більшості населення [46].

Спеціальні принципи організації судоустрою деталізуються у нормативно-правових актах, котрі врегульовують функціонування різних судових органів та установ, враховуючи, звичайно, конкретні відмінності та особливості такої діяльності.

Щерблюк О. В. зазначає, що спеціалізація може бути наступних видів: галузева (цивільна, кримінальна, господарська, адміністративна) або суб'єктна

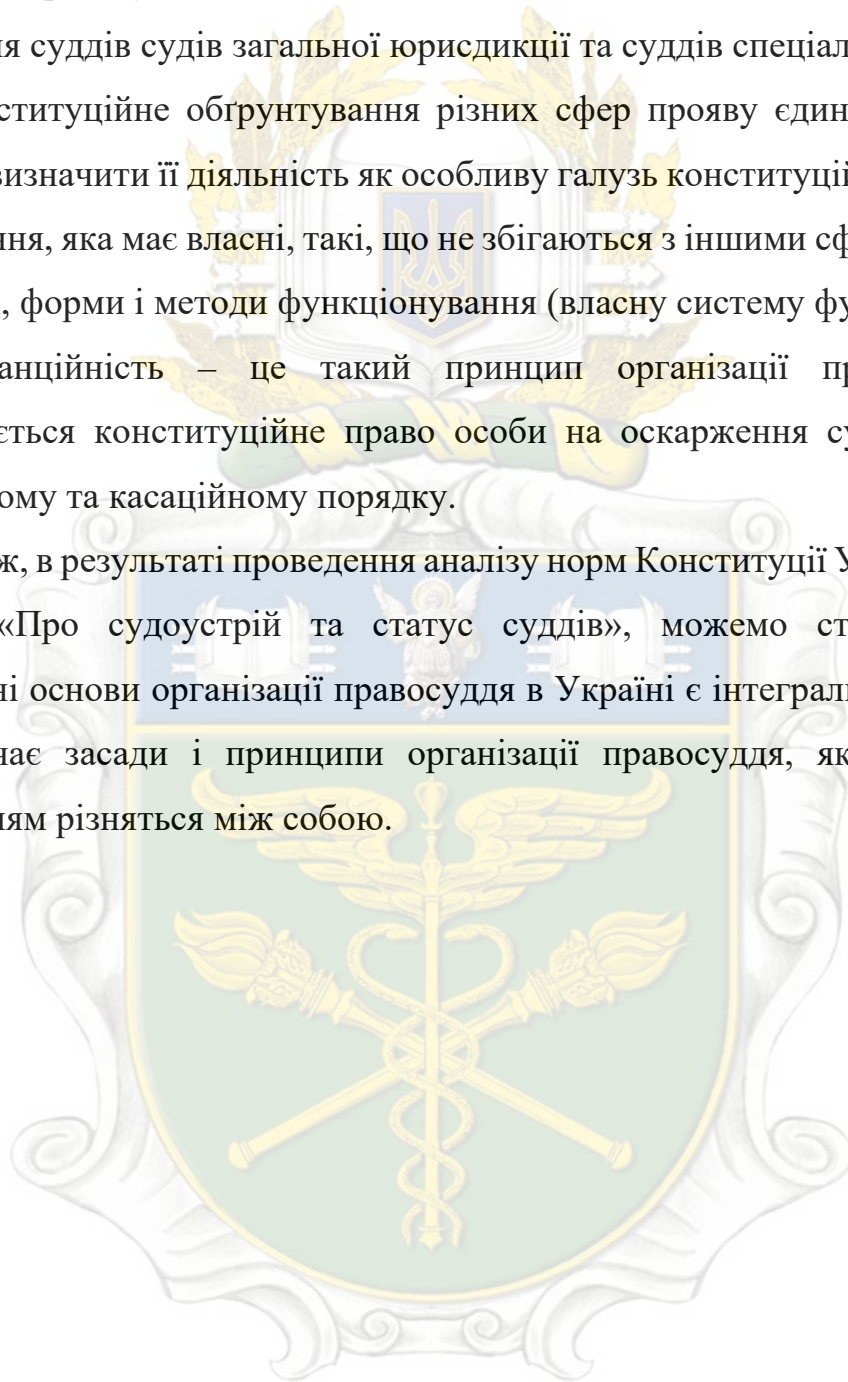

(справи щодо неповнолітніх, військовослужбовців тощо) [46]. Дослідниця наголошує, що спеціалізація судів та суддів спостерігається як виключення, наприклад, через складність законодавства. Більшість суддів є фахівцями у сфері здійснення правосуддя, важливим моментом є забезпечення принципу рівного статусу для суддів судів загальної юрисдикції та суддів спеціалізованих судів.

Конституційне обґрунтування різних сфер прояву єдиної судової влади дозволяє визначити її діяльність як особливу галузь конституційного і правового регулювання, яка має власні, такі, що не збігаються з іншими сферами державної діяльності, форми і методи функціонування (власну систему функцій) [41].

Інстанційність – це такий принцип організації правосуддя, коли забезпечується конституційне право особи на оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку.

Отож, в результаті проведення аналізу норм Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів», можемо стверджувати, що нормативні основи організації правосуддя в Україні є інтегральною категорією, що включає засади і принципи організації правосуддя, які за змістовним наповненням різняться між собою.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСУВАННЯ ПРАВОСУДДЯ У ВІННИЦЬКОМУ ОКРУЖНОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДДІ

2.1 Організаційно-правовий механізм реалізації правосуддя

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», в якій визначено, що апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є апеляційні суди, які утворюються відповідно до указу Президента України в апеляційних округах [26], в 2004 році був створений на виконання указу Президента України «Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів» [Помилка! Джерело посилання не знайдено.] та розпочав свою діяльність Вінницький окружний адміністративний суд (ВОАС).

ВОАС має офіційний вебсайт за лінком <http://voas.gov.ua/> (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Офіційний вебсайт ВОАС

ВОАС був створений для реалізації правосуддя, основним його завданням згідно ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України є «справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб,

прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень» [10].

Напрями функціонування окреслені як в Конституції України [13], так і в наступних законах України:

- Кодекс адміністративного судочинства України [10];
- Про забезпечення права на справедливий суд [26];
- Про судоустрій і статус суддів [31];
- Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 3 березня 2022 р. № 2112-IX [25].

Крім того утворення апарату ВОАС регламентовано наказом Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131 «Про затвердження Типового положення про апарат суду» [27], діяльність працівників суду урегульовано Правилами внутрішнього службового розпорядку [22].

Згідно ст. 26 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» до системи судів загальної юрисдикції відносяться і апеляційні суди як суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення [26].

На сайті «Судова влада України» [20] міститься вебсторінка щодо функціонування ВОАС (рис. 2.2), де у вкладці «Нормативно-правові засади діяльності ВОАС» деталізована інформація щодо справ, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Серед них варто відмітити спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

До питань, які має право розглядати ВОАС, віднесені і спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної

служби; спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень.

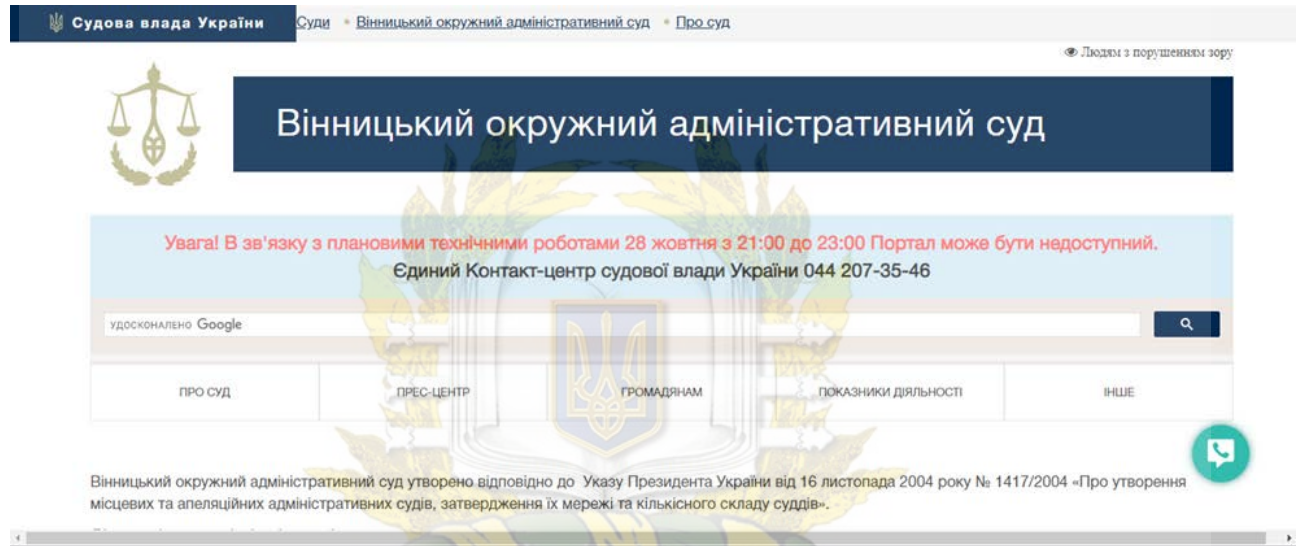

Рисунок 2.2 – Офіційний вебсайт Судова влада України.

Повноваження апеляційного суду визначені ст. 27 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» [31] та наведені на рисунку 2.3.

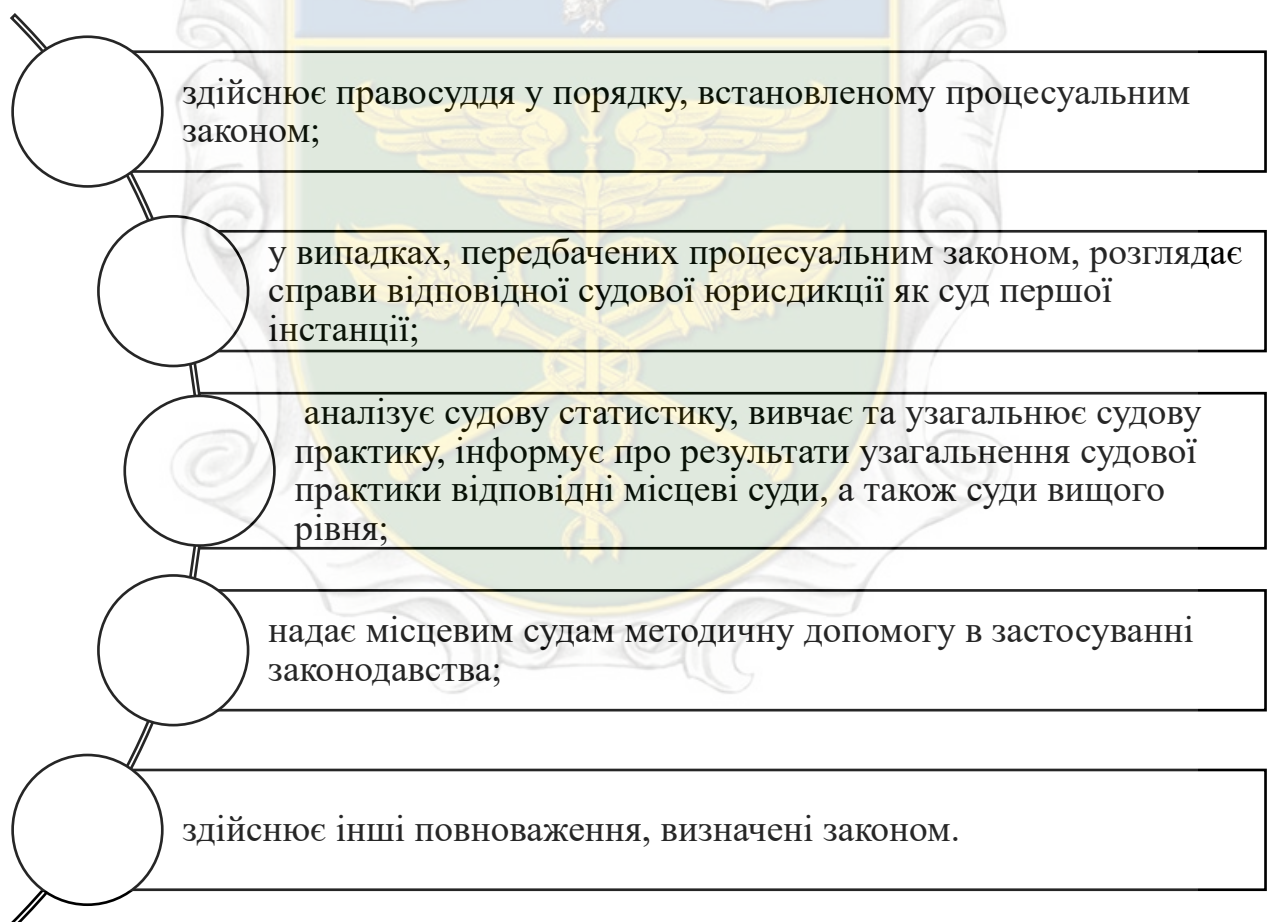

Рисунок 2.3 – Повноваження ВОАС

ВОАС здійснюючи свої функції на основі тих завдань, що окреслені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [31], наведено на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 – Основні завдання апарату ВОАС

Основні принципи судочинства, яких дотримується ВОАС, визначені ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України [10]. Вони наведені на рисунку 2.5.

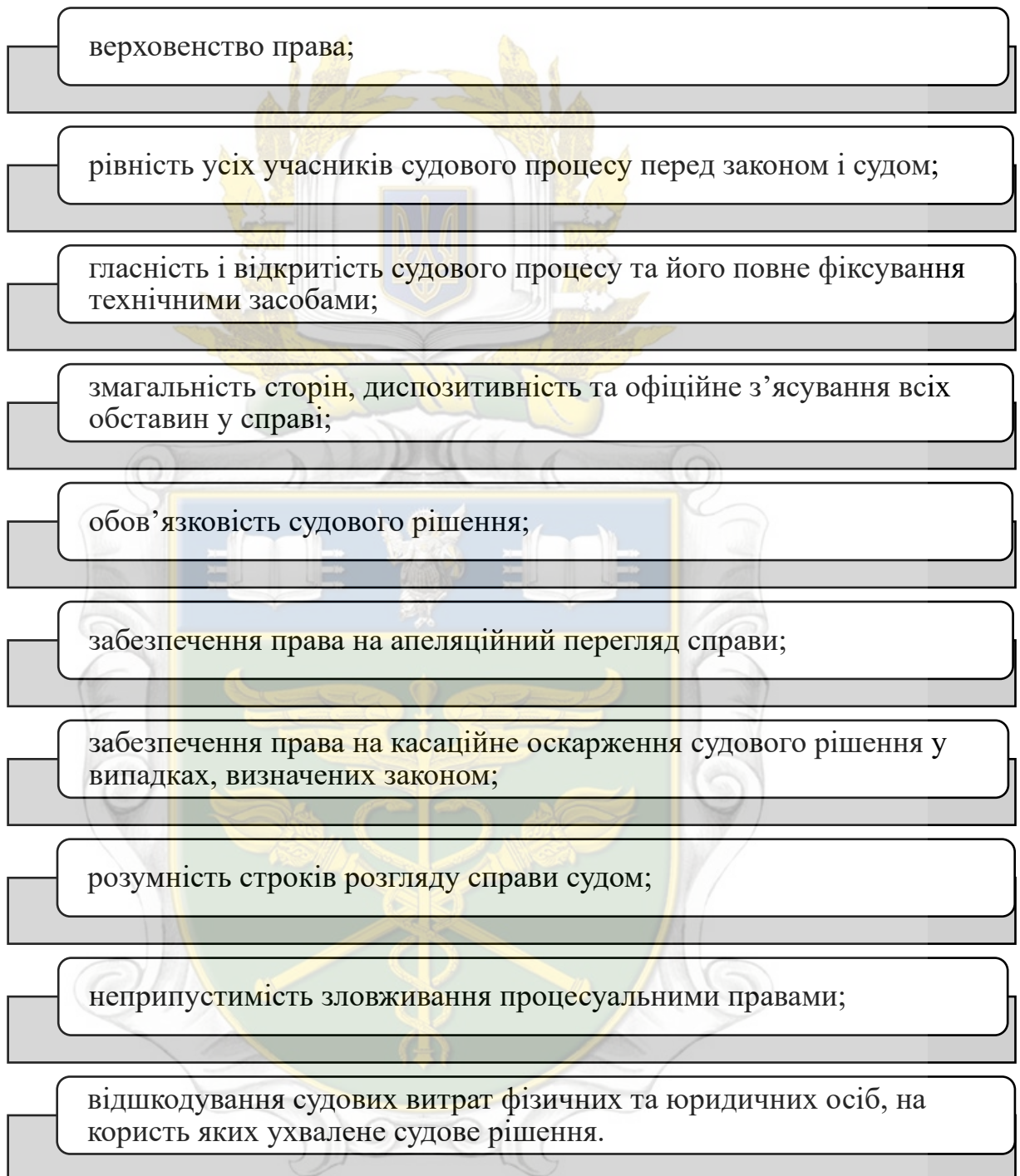

Рисунок 2.5 – Основні принципи судочинства ВОАС

Особливості функціонування апарату ВОАС врегульовано Положенням про апарат Вінницького окружного адміністративного суду та Правилами внутрішнього службового розпорядку ВОАС (дод. А).

Правосуддя у ВОАС здійснюють голова суду, заступник голови суду та судді.

Згідно ст. 26 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», суддею апеляційного суду може бути суддя, який за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердив здатність здійснювати правосуддя в апеляційному суді, має досвід роботи суддею не менше п'яти років або має науковий ступінь, отриманий до призначення на посаду судді, та стаж наукової діяльності у галузі права або науково-педагогічної діяльності у галузі права у вищому навчальному закладі або вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку фахівців освітнього ступеня «магістр», до призначення на посаду судді не менше десяти років [31].

В зв'язку із запровадження 24 лютого 2022 року режиму воєнного часу на території України внаслідок військової агресії РФ, зазнало змін і нормативно-правове поле, яке врегульовує діяльність суду, і особливості проведення судових засідань, а також наявність інформації на вебсайті ВОАС. Зокрема, у вкладці «Про суд» відсутня інформація щодо керівництва суду та суддівського корпусу, з метою мінімізації загроз життю та здоров'ю цих осіб.

Згідно Положенням про апарат ВОАС під час здійснення своїх функціональних обов'язків керівник апарату ВОАС та працівники керується Конституцією України, Кодексом адміністративного судочинства України, Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд», Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII, Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 3 березня 2022 р. № 2112-IX [21], який набрав чинності 7 березня 2022 р. Крім того певні питання діяльності суддів врегульовані Законом України «Про державну службу», Законом України «Про запобігання корупції», Кодексом законів про працю України, постановами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, Положенням про апарат суду, рішеннями Ради

судців України, рішеннями зборів суддів, а також наказами й розпорядженнями голови ВОАС та керівника апарату ВОАС.

Голова ВОАС здійснює контроль за ефективністю реалізації правосуддя та діяльності апарату суду. За його погодження відбувається призначення на посади керівника апарату ВОАС, заступника керівника апарату ВОАС [31].

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Голова ВОАС має й інші повноваження, вони наведені на рис. 2.6.

Рисунок 2.6 – Повноваження Голови ВОАС

Організаційна структура апарату ВОАС схематично представлена на офіційному вебсайті у вкладці «Про суд / Структура апарату суду» та представлена на рисунку 2.7.

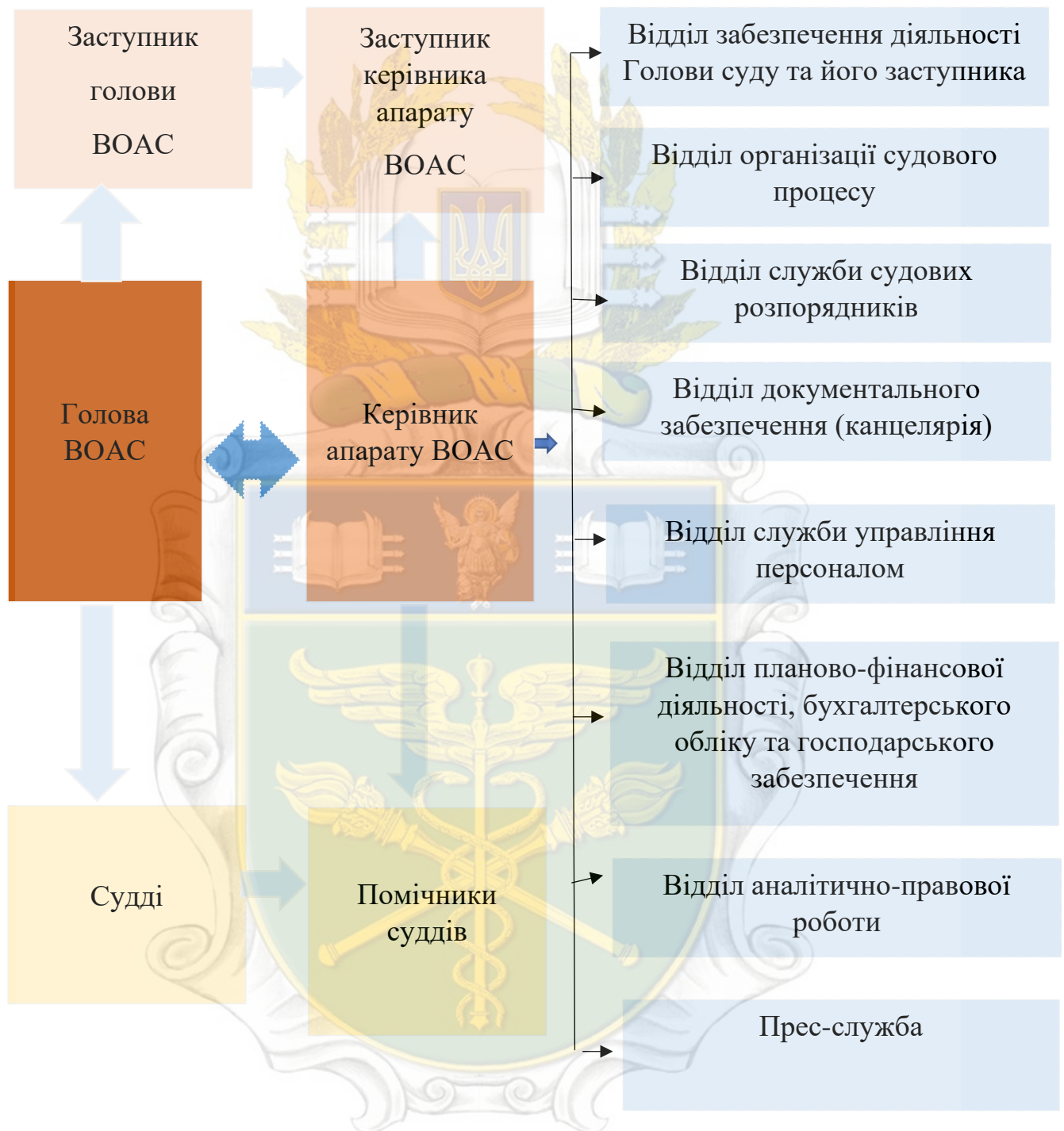

Рисунок 2.7 – Організаційна структура апарату ВОАС

Один із структурних елементів апарату ВОАС – відділ організації судового процесу. Основні завдання відділу організації судового процесу апарату ВОАС

узагальнено на основі інформації з офіційного вебсайту та систематизовано на рисунку 2.8.

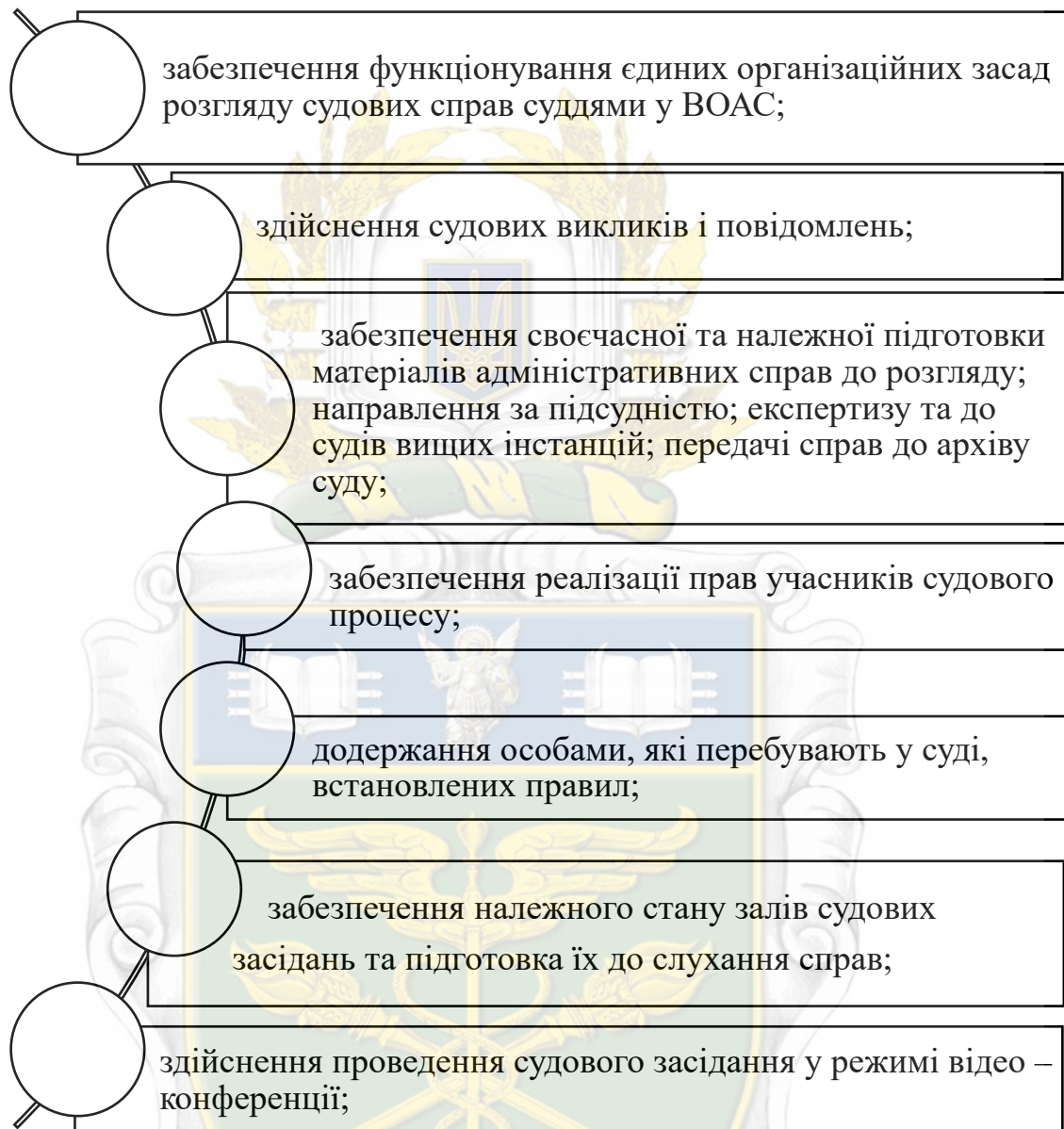

Рисунок 2.8 – Завдання відділу організації судового процесу ВОАС

Начальник відділу організації судового процесу апарату ВОАС здійснює керівництво роботою відділу та розподіляє поточні обов'язки між підпорядкованими працівниками, очолює та контролює їх роботу. Крім того посадова особа забезпечує ефективне виконання покладених на відділ завдань та контролює дотримання працівниками відділу вимог Інструкції з діловодства в адміністративних судах України, Положення «Про автоматизовану систему документообігу суду», Положення про відділ організації судового процесу та

служби судових розпорядників Вінницького окружного адміністративного суду, Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання), а також виконання функціональних обов'язків працівників відділу відповідно до рівня доступу кожного [19].

Один із структурних елементів апарату ВОАС – відділ документального забезпечення. Діяльність відділу спрямована на реалізацію наступних завдань:

- забезпечення оперативного прийому, реєстрації та розподілу вхідної кореспонденції;
- своєчасне внесення до автоматизованої системи документообігу суду достовірних даних, передбачених Положенням про автоматизовану систему документообігу суду;
- здійснення належного прийому та реєстрації позовних заяв, а також надання допомоги в оформленні позовної заяви, відповідно вимог Кодексу адміністративного судочинства України;
- прийняття, реєстрація, передача інформації засобами факсимільного зв'язку та електронною поштою;
- ведення довідково-інформаційного обслуговування відвідувачів суду;
- організація та забезпечення належного здійснення прийому громадян, реалізація приписів Закону України «Про звернення громадян»;
- забезпечення реалізації прав осіб, які беруть участь у справі, та іншим учасникам процесу на ознайомлення з матеріалами адміністративної справи, отримання копій документів, копій судових рішень, видачу копії інформації;
- виготовлення та видача виконавчих документів у випадках, передбачених нормами чинного законодавства, а також здійснення обліку вказаних документів;
- забезпечення належного ведення архіву суду;
- забезпечення організації та контролю за станом здійснення діловодства суду [19].

Начальник відділу документального забезпечення ВОАС здійснює керівництво роботою відділу, розподіляє поточні обов'язки між

підпорядкованими працівниками, очолює та контролює їх роботу, а в разі необхідності, за дорученням керівника апарату суду здійснює підготовку відповідей за зверненням громадян та надає їх особисто. Дана посадова особа також здійснює контроль щодо дотримання вимог Інструкцією з діловодства в адміністративних судах України, Положення про автоматизовану систему документообігу суду щодо автоматизованого розподілу справ, а також виконання функціональних обов'язків працівників відділу відповідно до рівня доступу кожного.

Начальник відділу аналітично-правової роботи апарату ВОАС здійснює керівництво роботою відділу в межах встановлених повноважень; бере участь у розробці політики та стратегії діяльності суду по відповідним напрямкам роботи відділу.

Функції відділу аналітично-правової роботи апарату ВОАС узагальнено на основі інформації з офіційного вебсайту та наведено на рисунку 2.9.

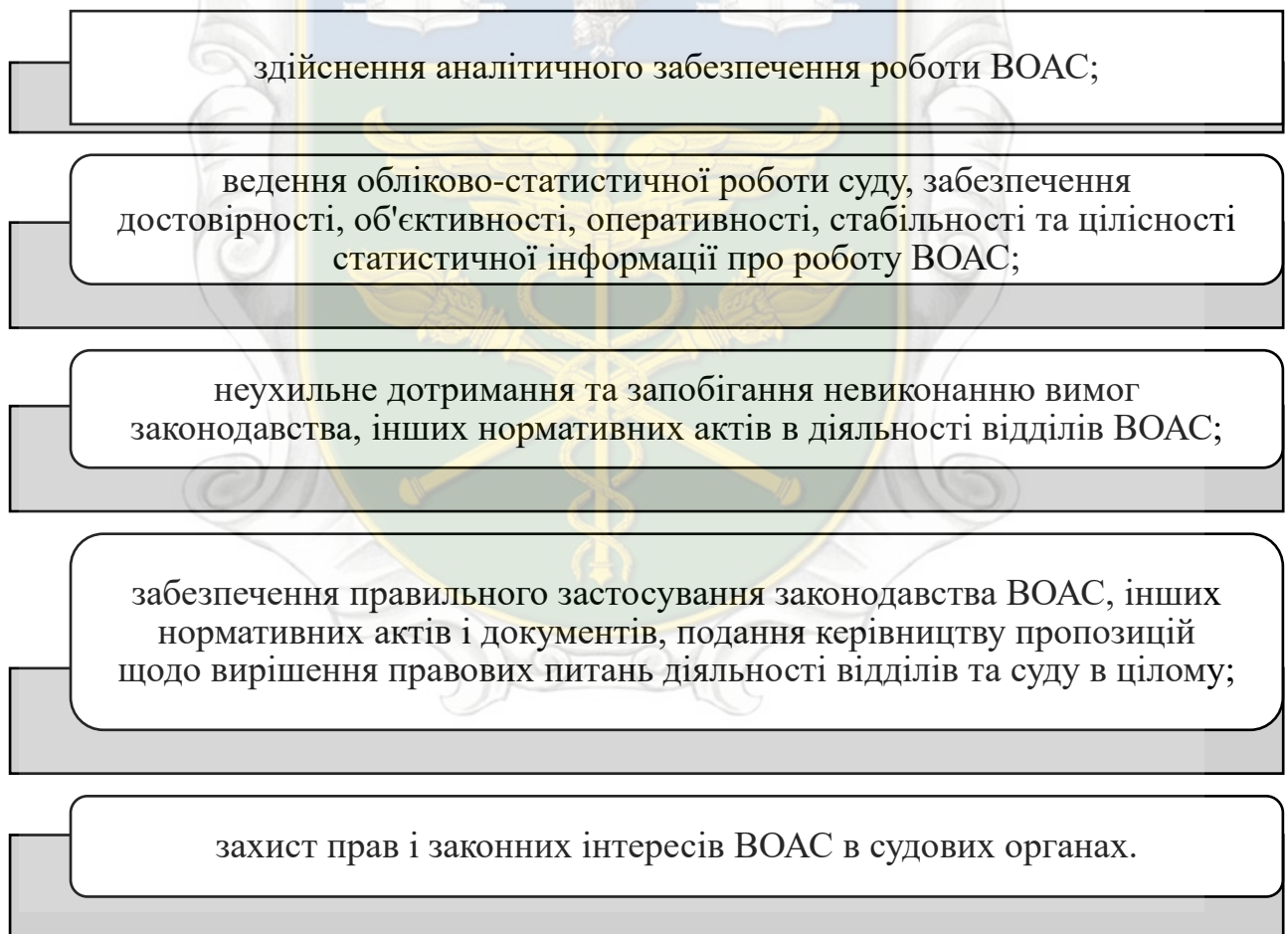

Рисунок 2.9 – Функції відділу аналітично-правової роботи апарату ВОАС

Крім того очільник відділу аналітично-правової роботи розробляє поточні плани роботи відділу та бере участь у розробленні планів роботи суду та за дорученням керівника апарату суду організовує проведення службових розслідувань за фактами виявлених порушень в роботі працівників апарату суду, вносить керівнику апарату суду пропозиції щодо заходів реагування.

Один із структурних елементів апарату ВОАС – служба управління персоналом. Начальник відділу служби управління персоналом апарату ВОАС аналізує практику застосування законодавчих і нормативних актів з питань проведення державної кадрової політики в апараті суду, готує пропозиції щодо її поліпшення і бере участь у розробці політики та стратегії діяльності суду по відповідним напрямкам роботи відділу та реалізації державної політики з кадрових питань. Очільник служби також спільно з керівником апарату суду організовує розробку і подання на затвердження в установленому порядку штатного розпису та структури суду та вносить пропозиції керівнику апарату суду щодо призначення, звільнення та переведення на інші посади в апарат суду, присвоєння рангів державних службовців, заохочення та з інших кадрових питань. Крім того начальник відділу служби управління персоналом апарату ВОАС веде таблиць у системі «Документообігу адміністративного суду». [19]

Основні функції служби управління персоналом наведено нижче:

- реалізація державної політики з питань управління персоналом у Вінницькому окружному адміністративному суді;
- забезпечення здійснення керівником державної служби своїх повноважень з питань управління персоналом;
- добір персоналу державного органу;
- прогнозування розвитку персоналу, заохочення працівників до службової кар'єри, підвищення рівня їх професійної компетентності;
- здійснення аналітичної та організаційної роботи з кадрового менеджменту;
- здійснення організаційно-методичного керівництва та контролю за роботою з персоналом [19]

Ще один із структурних елементів апарату ВОАС – відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та господарського забезпечення. Начальник відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та господарського забезпечення апарату ВОАС складає на підставі даних бухгалтерського обліку місячну, квартальну та річну фінансову та бюджетну звітність в порядку, встановленому законодавством; здійснює контроль за законністю встановлення посадових окладів суддям та працівникам апарату суду, за використанням фонду оплати праці та дотриманням фінансової дисципліни згідно з чинним законодавством. Очільник відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та господарського забезпечення апарату ВОАС відповідає за підготовку та формування в межах встановленого фонду оплати праці штатного розпису суду; готує дані з відповідних напрямків роботи бухгалтерського обліку, контролює зберігання документів бухгалтерської звітності, оформлення їх відповідно до встановленого порядку та своєчасне подання їх до архіву [19].

Відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ. На даний час у ВОАС не запроваджено спеціалізації суддів з розгляду конкретних категорій справ.

Варто зауважити, що ВОАС реалізує політику щодо розбудови безбар'єрного простору. Зокрема, для сприяння маломобільним групам населення у реалізації прав щодо рівного доступу до правосуддя у ВОАС визначено особу, до кола обов'язків якої належить надавати безпосередню допомогу у пересуванні маломобільних груп населення приміщенням ВОАС: спуститися та/або піднятися на поверх, добратися до пункту призначення (залу судового засідання, відділу прийому та надання інформаційних послуг тощо); супроводжувати маломобільні групи населення протягом обумовленого часу перебування їх у приміщенні ВОАС; бути посередником між маломобільними групами населення та працівниками суду для вирішення виниклих питань, що

стосуються діяльності суду, допомагати вирішувати вказані питання (у межах компетентності) [19].

Діяльність ВОАС спрямована на врахування громадської думки. Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 90 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» громадські об'єднання мають право організовувати незалежне оцінювання роботи судді у відкритих судових засіданнях. Результати незалежного оцінювання роботи судді в судовому засіданні фіксуються в анкеті, що містить інформацію про тривалість розгляду справи, дотримання суддею правил судочинства і прав учасників процесу, культуру спілкування, рівень неупередженості судді, рівень задоволення поведінкою судді учасниками процесу, зауваження щодо ведення процесу, інші відомості. Заповнена анкета незалежного оцінювання роботи судді в судовому засіданні може бути включена до суддівського дос'є.

ВОАС, починаючи із 2015 року проводить опитування відвідувачів суду щодо рівня задоволеності громадян якістю окремих аспектів функціонування, із застосуванням системи оцінювання роботи суду.

Отже, ВОАС здійснює свою діяльність відповідно до розробленого правового механізму, реалізуючи завдяки цьому доступу до правосуддя. Аналіз організаційної структури ВОАС показав, що вона релевантна тим завданням і функціям, які покладені на суд.

2.2 Характеристика показників фінансування правосуддя

Існує очевидний безпосередній зв'язок між незалежністю суддів та рівнем фінансування судів.

Бюджетом України на 2022 рік ДСА передбачено 19 млрд грн при потребі в бюджетних коштах для забезпечення належної діяльності судів, органів і установ в системі правосуддя у сумі 26 млрд грн [48]. Крім того, Постановою Кабміну від 10 березня 2022 року №245 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» для ДСА скорочено видатки загального фонду держбюджету на 2022 рік на 541,6 млн грн (видатки розвитку). Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 року №401 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» – знову скорочено видатки загального фонду держбюджету України на 2022 рік на 1,5 млрд грн, з них: оплата праці – 1,4 млрд грн, оплата комунальних послуг – 15,8 млн грн. Відповідно, рівень задоволення потреби у фінансових ресурсах на 2022 рік становить лише 63,4%.

Уповноважені особи Державної судової адміністрації України зазначають, що після початку війни катастрофічно впали надходження до спеціального фонду держбюджету від сплати судового збору.

Особливої уваги сьогодні набуває така складова забезпечення здійснення судочинства та функціонування органів та установ в системі правосуддя як наявність спеціальних джерел для фінансування потреб судів. Насьогодні основними джерелами наповнення спеціального фонду державного бюджету, кошти якого спрямовуються на забезпечення органів та установ у системі правосуддя в Україні, є сплата та стягнення судового збору, звернення застави в дохід держави [48].

Аналогічну ситуацію можна прослідкувати у надходженнях і використанні коштів ВОАС впродовж першого кварталу 2022р.

Враховуючи критичний стан недофінансування судової системи, 29.08.2022 року зареєстровано законопроект №7705 №Про внесення змін до статті 182 Кримінального процесуального кодексу України щодо можливості звернення в дохід держави застави щодо якої слідчим суддею, судом не було вирішено питання про її повернення підозрюваному, обвинуваченому, заставодавцю».

Аналіз джерел надходжень коштів ВОАС впродовж 2019-2021 рр. (рис. 2.10) показав, що спостерігалось стабільне зростання сум, спрямованих на фінансове забезпечення діяльності суду.

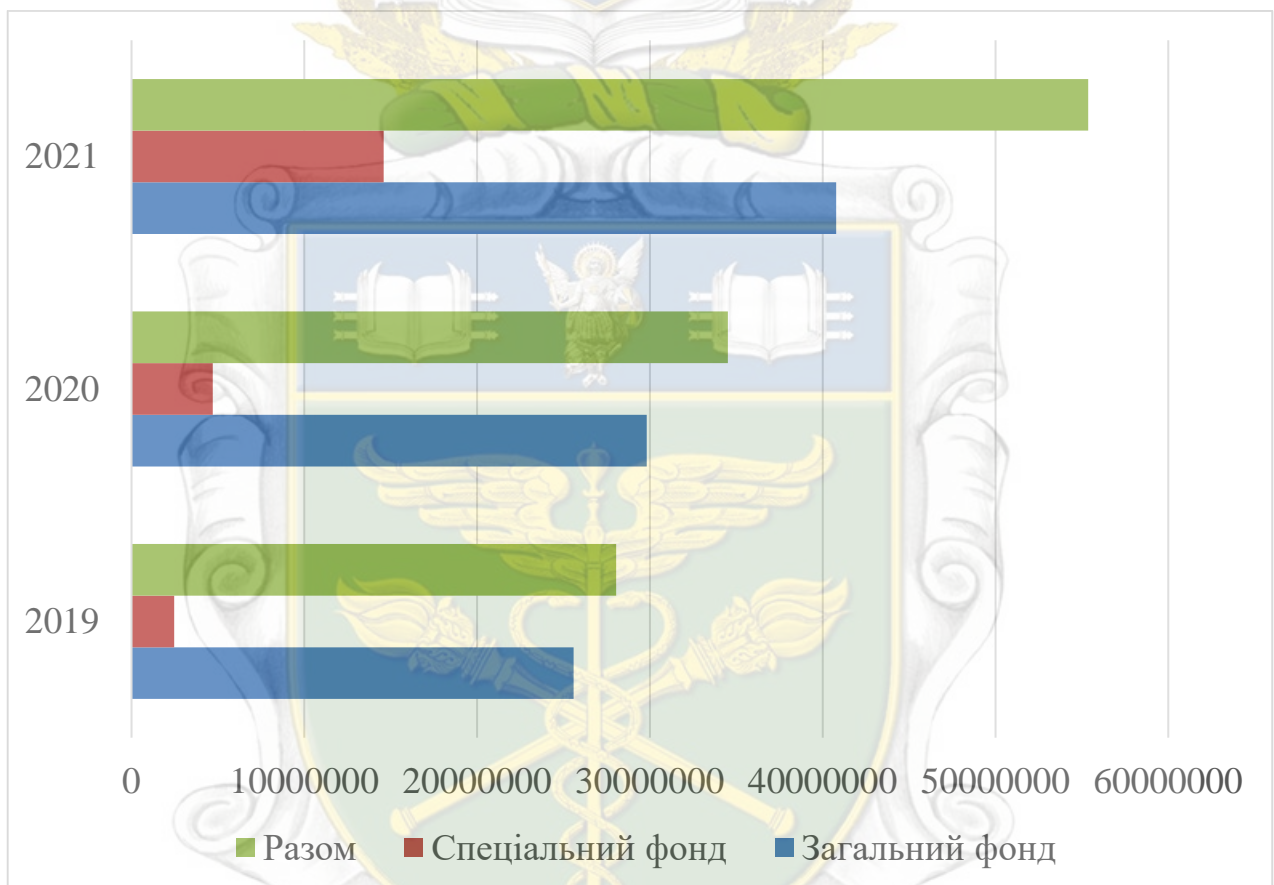

Рисунок 2.10 – Динаміка джерел надходжень коштів ВОАС впродовж 2019-2021 рр., грн

Зокрема, в 2019 році було використано із загального фонду кошти в сумі 25,6 млн грн, в 2020 році – 29,8 млн грн, а у 2021 році ця величина становила 40,8 млн грн. Отож, в порівнянні з 2019 роком у 2021 році фінансове забезпечення діяльності ВОАС збільшилося на 15,2 млн грн.

Якщо аналізувати динаміку видатків, здійснених з коштів спеціального суду, то вона наступна: в 2019 році було використано кошти в сумі 2,5 млн грн , в 2020 році – 4,7 млн грн, а у 2021 році ця величина становила 14,6, 8 млн грн. Отож, в порівнянні з 2019 роком у 2021 році фінансове забезпечення діяльності ВОАС за рахунок коштів спеціального фонду збільшилося на 12,1 млн грн.

Якщо аналізувати динаміку видатків, здійснених з коштів і загального, і спеціального суду, то вона наступна: в 2019 році було використано кошти в сумі 28,1 млн грн , в 2020 році – 34,5 млн грн, а у 2021 році ця величина становила 55,4 млн грн. Отож, в порівнянні з 2019 роком у 2021 році фінансове забезпечення діяльності ВОАС збільшилося на 27,3 млн грн.

Аналіз видатків ВОАС впродовж 2019-2021 рр., показав що лєвова частка видатків здійснена на виплату заробітної плати працівникам суду (табл. 2.1).

Зокрема, 2019 році із загальної суми видатків розміром 28 млн грн на виплату заробітної плати працівникам суду спрямовано 24,8 млн грн, що становить 89% від загальної суми видатків, 11%, що в гривневому еквіваленті рівне 3,2 млн грн, направлено на сплату за використання товарів і послуг (рис. 2.11).

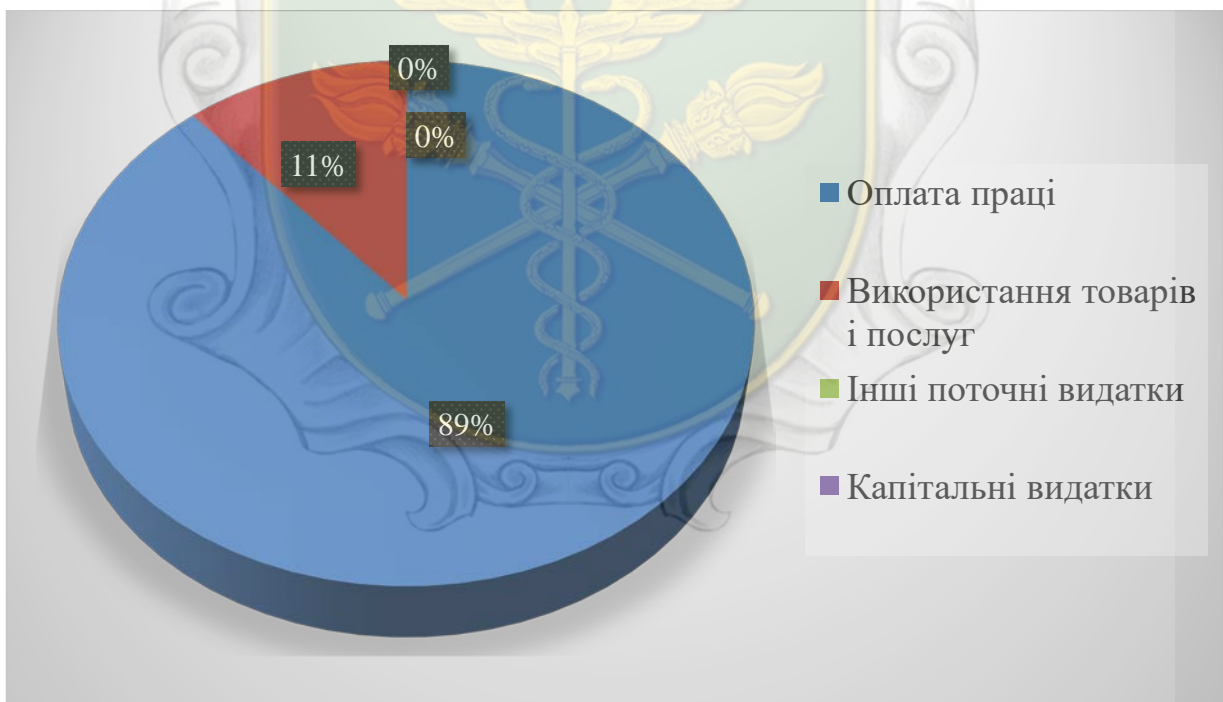

Рисунок 2.11 – Структура видатків ВОАС в 2019 році

Таблиця 2.1 – Надходження і видатки ВОАС впродовж 2019-2021 рр., грн

Найменування	2019 р.			2020 р.			2021 р.		
	Усього на рік		Разом	Усього на рік		Разом	Усього на рік		Разом
	Загальний фонд	Спец. фонд		Загальний фонд	Спец. фонд		Загальний фонд	Спец. фонд	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
НАДХОДЖЕННЯ	25579700	2468200	28047900	29813800	4700300	34514100	40777763	14588165	55365928
Надходження коштів із загального фонду бюджету	25579700	-	25579700	29813800	-	29813800	40777763	-	40777763
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у тому числі:	-	2468200	2468200	-	4700300	4700300	-	14588165	4588165
<i>Судовий збір</i>	-	2468200	2468200	-	4700300	4700300	-	-	-
ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	25579700	2468200	28047900	29813800	4700300	34514100	40777763	14588165	55365928
Поточні видатки	25579700	2468200	28047900	29813800	4700300	34514100	40777763	14560865	55365928
Оплата праці	24843800		24843800	28996800	2640700	31637500	39578409	6637396	46215805
Використання товарів і послуг	735900	2468000	3203900	817000	2059600	2876600	1199354	4264364	5463718
Інші поточні видатки	-	200	200	-	-	-	-	10442	10442
Капітальні видатки	-	-	-	-	-	-	-	27300	27300

Динаміка структури видатків в 2020 році суттєво не змінилася (рис. 2.12).

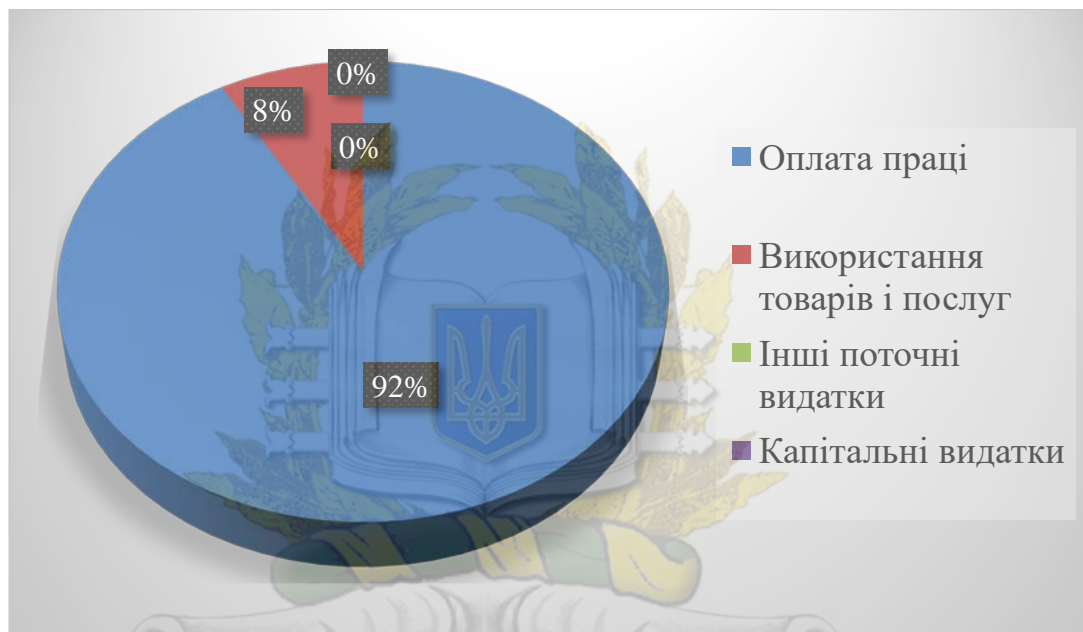

Рисунок 2.12 – Структура видатків ВОАС в 2020 році

Зокрема, 2020 році із загальної суми видатків розміром 34,5 млн грн на виплату заробітної плати працівникам суду спрямовано 31,6 млн грн, що становить 92% від загальної суми видатків, 8%, що в гривневому еквіваленті рівне 2,9 млн грн, направлено на сплату за використання товарів і послуг.

Динаміка структури видатків в 2021 році наведена на рисунку 2.13.

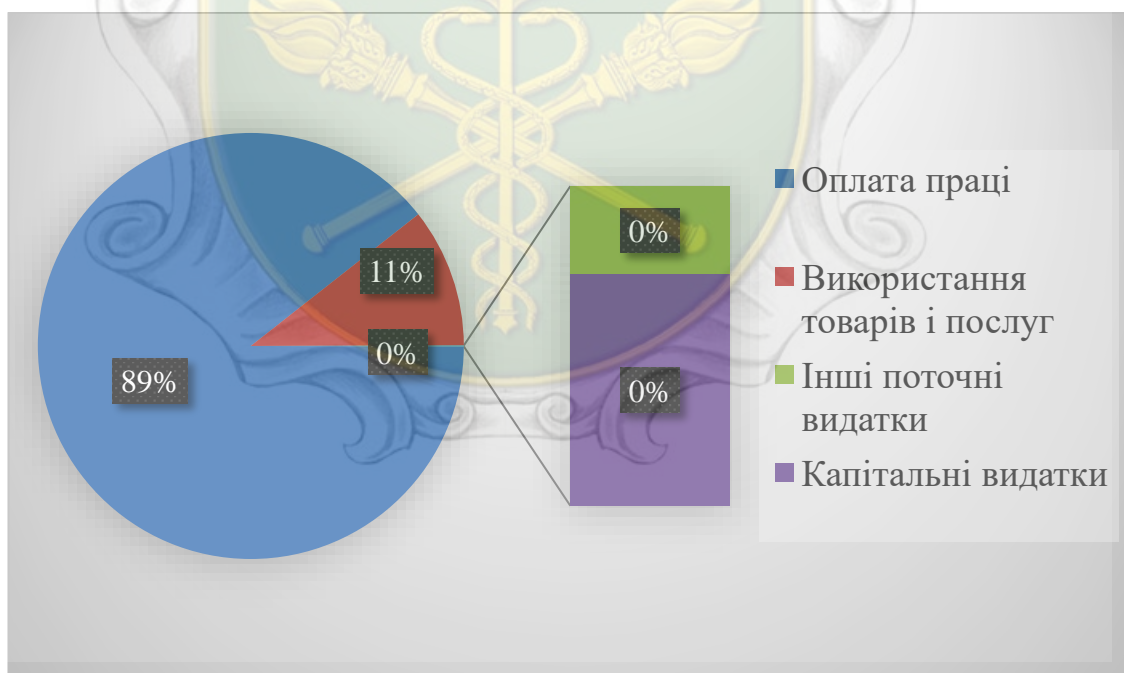

Рисунок 2.13 – Структура видатків ВОАС в 2021 році

Зокрема, 2021 році із загальної суми видатків розміром 55,4 млн грн на виплату заробітної плати працівникам суду спрямовано 46,2 млн грн, що становить майже 89% від загальної суми видатків, приблизно 9%, що в гривневому еквіваленті рівне 5,5 млн грн, направлено на сплату за використання товарів і послуг. В 2021 році були незначні капітальні видатки в розмірі 27 тис. грн.

Динаміка видатків ВОАС в розрізі основних видів впродовж 2019-2021 років наведена на рисунку 2.14.

Рисунок 2.14 – Динаміка видатків ВОАС в розрізі основних видів впродовж 2019-2021 років

В таблиці 2.2 представлено результати аналізу балансу ВОАС впродовж 2019-2021 років. На виконання Бюджетного кодексу України та закону України «Про доступ до публічної інформації», відділ ВОАС, на який покладені відповідні функціональні обов'язки, узагальнює інформацію про виконання бюджету.

Таблиця 2.2 – Аналіз балансу ВОАС впродовж 2019-2021 рр., грн

Показник	Роки			Абс. приріст	Темп зрост.
	2019	2020	2021		
АКТИВ					
Нефінансові активи	13970960	13120340	12867595	-1103365	0,92
Фінансові активи	241126	74268	-	-241126	0
Витрати майб.періодів	24487	-	13200	-11287	-0,54
Баланс	14236573	13194608	13577975	-658598	0,95
ПАСИВ					
Власний капітал та фін.результат	14217789	13169998	13456009	-761780	0,95
Зобов'язання	18784	24610	121966	103182	6,5
Баланс	14236573	13194608	13577975	-658598	0,95

Отож, як видно з таблиці 2.2 за період 2019-2021 рр. абсолютне значення валюти балансу зменшилось на 658598 грн, що становить 95% від величини в 2019 році, що обумовлено скороченням фінансових активів на 241126 грн та зростанням витрат майбутніх періодів на 11287 грн.

Отож, на основі проведеного аналізу показників фінансування правосуддя ВОАС можна констатувати, що видатки на здійснення правосуддя зростали впродовж аналізованого періоду. Левова їх частка спрямовувалася на виплату заробітної плати працівникам ВОАС, зокрема це 89%, 92% та 89% відповідно у 2019 році та 2020 і 2021 роках.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВІННИЦЬКИМ ОКРУЖНИМ АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОЇ ВІЙНИ

3.1 Правові особливості здійснення правосуддя під час воєнного стану

Відповідно до міжнародного та європейського права з прав людини поняття доступу до правосуддя зобов'язує держави гарантувати право кожної особи на звернення до суду.

Конституція України чітко закріплює виключні повноваження щодо здійснення правосуддя за судами України. Судова влада, відповідно до теорії й практики публічного управління, є незалежною самостійною сферою публічної влади, а правосуддя є однією з основних функцій судової влади, діяльністю судових органів. Повномасштабне вторгнення на територію нашої суверенної України внесло разючі зміни у всі сфери діяльності як державних механізмів, так і громадян. Не стала виключенням і діяльність судової системи.

Гетманцев М.О. зазначає, що запровадження 24 лютого 2022 року режиму воєнного часу на території України внаслідок військової агресії росії, обумовила нову віху в діяльності вітчизняних судів [4].

З одного боку формально введення воєнного стану не повинно впливати на процес відправлення правосуддя, оскільки відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в таких умовах забороняється [28]. Стаття 10 цього закону визначає, що у період воєнного стану повноваження суду не можуть бути припинені. З іншого, в п. 5 Рекомендацій (рис. 3.1) чітко виписано щодо необхідності відкладати розгляд справ та знімати їх з розгляду за визначених умов [32].

Особливості роботи суду визначаються виходячи з поточної ситуації у відповідному регіоні.
При визначенні умов роботи суду у воєнний час необхідно керуватися реальними поточними обставинами, що склалася в регіоні.
В кожному суді визначається відповідальна особа, яка має забезпечити актуальний облік працівників апарату та суддів, з урахуванням визначеної форми роботи суду (дистанційної тощо).
Усі доступні працівники суду, по можливості, переводяться на дистанційну роботу.
Визначається мінімальна кількість осіб, які повинні знаходитися у приміщенні суду упродовж робочого дня. Організується чергування суддів та працівників апаратів судів.
Громадянам роз'яснюється можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції.
Обмежується допуск в судові засідання осіб, які не є учасниками судових засідань.
Розгляд справ по можливості відкладається (за винятком невідкладних судових розглядів), зважаючи на те, що велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи або не можуть прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя.
Справи, які не є невідкладними, розглядаються лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження.
Процесуальні строки по можливості продовжуються щонайменше до закінчення воєнного стану.
Зосередитись необхідно виключно на проведенні невідкладних судових розглядів (взяття під варту, продовження строків тримання під вартою).
Якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прибути в судові засідання суд може допустити участь такого учасника в режимі відеоконференції за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в тому числі і власних.
У разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допустимий розгляд справ з різних приміщень судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів.

Рисунок 3.1 – Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану

Навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим. На думку Циркуненко О.В., оголошення воєнного стану виявило нагальні проблеми щодо необхідності запровадження нових процесуальних механізмів, які б забезпечували безперервне здійснення правосуддя в таких умовах [39].

М. Смокович, резюмуючи у своїй статті «Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін» зазначає, що здійснення правосуддя судами в умовах дії правового режиму воєнного стану має здійснюватися не лише в нерозривній сув'язі із забезпеченням реальної доступності кожного до правосуддя, а й забезпечення необхідних умов для роботи суддів, судів системи судоустрою України, що є надскладним комплексним питанням, вирішення якого потребує від держави вжиття широкого спектру управлінських, фінансових та інших легітимних засобів, визначальним з яких є створення належної законодавчої бази [35, с. 55].

Тому законотворча складова діяльності публічної влади в умовах введення режиму воєнного стану є винятково важливою. Робота парламенту в перші тижні широкомасштабної війни спрямовувалась на створення пакету законодавчих актів воєнного стану.

Закони, що ухвалені в першу чергу стосувались не виключно військового вектору унормування, як наприклад закони України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. № 2232-ХІІ, «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII, «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 р. №1702-IX та ін.), але і ті, які вносять зміни та доповнення до законів мирного часу. Зокрема потребували змін та були відкориговані питання трудових правовідносин, оподаткування, процесуального законодавства України, судоустрою і статусу суддів, зокрема й щодо забезпечення функціонування суду в умовах війни тощо. Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної

підсудності судових справ» від 3 березня 2022 р. № 2112-ІХ [25], який набрав чинності 7 березня 2022 р. був одним із перших.

На нашу думку, прийняття Законів України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 3 березня 2022 р. і «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя» від 15 березня 2022 р. [24] дало можливість з одного боку реалізовувати правосуддя в умовах війни та оперативно відреагувати на особливості діяльності суддів в умовах повномасштабного вторгнення на територію України загарбників, коли деякі суди системи судоустрою України перебували в зоні військових дій, окупації, що ускладнило і навіть тимчасово унеможливило їхню роботу; з іншого – реалізувати конституційні права і свободи громадян України.

Згаданими змінами тимчасово встановлено, що в період дії надзвичайного чи воєнного стану та протягом 30 днів після дня його скасування (припинення) і за умови відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя, визначеного статтею 131 Конституції України, Голова Верховного Суду або особа, яка виконує повноваження Голови Верховного Суду:

- приймає рішення про відрядження судді до іншого суду того самого рівня і спеціалізації та про дострокове закінчення відрядження судді;
- проводить перевірку повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, оприлюднює результати та приймає відповідні рішення;
- вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя;

- звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, працівників апаратів судів, злочинів проти правосуддя, вчинених суддями, працівниками апарату суду.

Прийняття цього Закону пов'язано з необхідністю організаційного забезпечення безперервної діяльності судів та безперервного здійснення правосуддя в Україні, що включає умови «воєнного або надзвичайного стану», «військових дій», «стихійного лиха», «боротьби з тероризмом» або іншими надзвичайними обставинами. Важливо, що цим Законом було розширено правозастосовний формат зміни територіальної підсудності судових справ. Так, початково частина 7 статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII визначала: «У зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами робота суду може бути припинена за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду». Наразі зміст цитованої норми аналізованого Закону № 1402-VIII зазнав істотних змін, відповідно до яких не тільки рішення Вищої ради правосуддя, яке ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, а й безпосереднє розпорядження Голови Верховного Суду, є правовою підставою для зміни підсудності судових справ у разі об'єктивно вимушеної необхідності.

Такий крок законодавця, на думку Смоковича М., є виправданим і зрозумілим, оскільки відсутність повноважності такого конституційного органу як Вища рада правосуддя (відсутність кворуму його кількісного складу і неможливість легітимного дообрання (допризначення) його членів в умовах війни) не можуть паралізувати функціонування судової системи, роботу судів, виконання суддями своїх професійних обов'язків, становити непереборну перешкоду здійсненню правосуддя в державі [35].

Внесення низку змін відбулося і до Кримінального процесуального кодексу України, зокрема, серед багатьох нововведень окремо необхідно виокремити передачу певних функцій, які раніше здійснював виключно

слідчий суддя до сфери повноважень органів досудового розслідування та прокурора, що послабляє на період воєнного стану судовий контроль за досудовим розслідуванням. Зокрема, під час дії надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасовий доступ до речей і документів, визначених у пунктах 2, 5, 7, 8 частини першої статті 162 цього Кодексу, здійснюється на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури [24].

Погоджуємось із Гаврильців М. Т., що усі органи державної влади, особливо судової влади, є незамінними у механізмі функціонування держави. Це набуває особливої важливості в складні періоди життя суспільства, які вимагають запровадження особливих екстраординарних станів, зокрема воєнного стану [3].

Що стосується фінансового забезпечення здійснення правосуддя судами в Україні, то 15.03.2022 року Верховна Рада прийняла Закон України № 2127-ІХ «Про внесення зміни до пункту 4-1 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України». Відповідний законопроект (№6384) був зареєстрований у парламенті ще 03.12.2021 року, однак екстрено розглянутий та прийнятий був саме зараз, після початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну та запровадження воєнного стану.

Закон стосується основ фінансування судової системи України та направлений на забезпечення здійснення перерозподілу видатків між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня у системі Державної судової адміністрації у разі відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя. Під розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня в даному випадку маються на увазі місцеві та апеляційні суди, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, органи суддівського самоврядування, Національна школа суддів України, Служба судової охорони та територіальні управління Державної судової адміністрації.

Згідно з положеннями Закону, абзац четвертий пункту 4-1 розділу VI Бюджетного кодексу України доповнено положенням, згідно з яким у період

відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя перерозподіл видатків між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня у системі Державної судової адміністрації у межах загального обсягу бюджетних призначень за відповідною бюджетною програмою окремо за загальним та спеціальним фондами державного бюджету, що призводить до зміни обсягів видатків судів, здійснюється Державною судовою адміністрацією без погодження з Вищою радою правосуддя. У попередній редакції Бюджетного кодексу України було безальтернативно передбачено, що перерозподіл видатків здійснюється Державною судовою адміністрацією і погоджується з Вищою радою правосуддя.

Це було необхідно в зв'язку з тим, що 22.02.2022 року Вища рада правосуддя втратила кворум та припинила виконувати свої повноваження, у зв'язку з тим, що 10 членів Вищої ради правосуддя подали заяви про відставку за власним бажанням.

В умовах триваючого воєнного стану законодавцеві необхідно було нормативно врегулювати можливість оперативного перерозподілу видатків між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня у системі ДСА у разі неможливості здійснювати ВРП своїх повноважень. На виконання цієї мети Закон 2127-ІХ встановлює необхідні умови фінансового забезпечення судових органів та нівелює ризики блокування процесу перерозподілу видатків.

Отже, на даний момент законодавцем ухвалено ряд законів та унормовано діяльність судів під час дії воєнного стану, очільниками Верховного Суду, Радою суддів України та Державною судовою адміністрацією вживаються заходи задля забезпечення доступу громадян до правосуддя.

3.2 Аналіз показників здійснення правосуддя під час повномасштабної війни

В теперішніх складних умовах діяльність ВОАС не припинена. Судді та працівники апарату суду продовжують виконувати свої обов'язки та забезпечувати здійснення правосуддя.

Порівнюючи показники результатів роботи ВОАС за I півріччя 2021 та I півріччя 2022 років, доцільно відмітити, в період з 01.01.2022 року по 30.06.2022 року, на розгляді перебувало 12 039 справ та матеріалів, що на 1 283 більше ніж за аналогічний період (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Порівняльний аналіз сумарної кількості справ і матеріалів, що перебували на розгляді ВОАС за I півріччя 2021 та I півріччя 2022 років

Назва показника		Звітний період I півріччя 2021 року	Звітний період I півріччя 2022 року
Кількість справ та матеріалів, що перебували на розгляді		10756	12039
з них надійшли у звітному періоді, в т. ч.		7598	5358
надійшло позовних заяв		7056	4982
надійшло матеріалів (заяв в порядку виконання судового рішення)		493	345
надійшло інших заяв		49	31
Розглянуто позовних заяв, з них		6918	5722
до відкриття провадження	повернуто позовних заяв	486	431
	залишено позовну заяву без розгляду	8	4
	відмовлено у відкритті провадження	41	26
	Залишок позовних заяв, щодо яких не вирішено питання про прийняття їх у звітному періоді, в т.ч.	629	243
	залишено без руху	264	86
Відкрито провадження у справі		6366	5231

Впродовж 1 півріччя 2022 року по суті позовних вимог розглянуто 8512 адміністративних справ ВОАС, з них 8239 розглянуто з ухваленням рішення. Кількість справ та матеріалів, що залишилися нерозглянутими ВОАС на кінець звітного періоду, склала 2694 справи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Порівняльний аналіз сумарної кількості розглянутих справ та матеріалів ВОАС за I півріччя 2021 та I півріччя 2022 років

Назва показника	Звітний період I півріччя 2021 року	Звітний період I півріччя 2022 року	Приріст %
Кількість розглянутих справ та матеріалів	7101	9345	132
з них справ	6057	8512	141
в т.ч. ухвалено рішення суду	5777	8239	143
з них рішення про задоволення позову	5334	7809	146
закриття провадження у справі	84	107	127
залишення позову без розгляду	195	165	85
передано до іншого суду за підсудністю	1	1	100
Кількість ухвалених додаткових судових рішень	63	50	79
Кількість розглянутих заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	17	7	41
Кількість розглянутих подань та заяв у порядку виконання судових рішень	465	338	73
інших заяв	579	488	84
Постановлено окремих ухвал	3	1	33
Кількість справ та матеріалів, що залишилися нерозглянутими на кінець звітного періоду	3655	2694	74
з них справ	2984	2389	80
в т.ч. провадження у яких зупинено	144	683	474
Кількість справ, розглянутих з порушенням строків, встановлених КАС України	3	8	267

Якщо помісячно прослідкувати динаміку надходження справ та матеріалів протягом I півріччя 2021 року, то найбільшу кількість прийнятих справ та матеріалів спостерігаємо у квітні та червні, а найменше надходження спостерігається в січні (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Динаміка надходження позовних заяв до ВОАС за I півріччя 2021 та I півріччя 2022 років

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень
I півріччя 2021 року	779	1048	1242	1572	1323	1634
I півріччя 2022 року	1369	1513	405	622	661	788

Впродовж I півріччя 2021 року найбільше позовних заяв надійшло у січні та лютому, а найменше надходження спостерігається в березні, що обумовлено подіями широкомасштабного вторгнення в Україну країни-агресора.

Залишок нерозглянутих справ та матеріалів на кінець звітної періоду за I півріччя 2021 року становив 3655 справ та матеріалів. За аналогічний період 2022 року залишок становить 2964 не розглянутих справ та матеріалів.

За I півріччя 2021 року у ВОАС до відкриття провадження повернуто 486 позовних заяв, без розгляду залишено 8, відмовлено у відкритті провадження у 41. За аналогічний період 2022 року було повернуто 431 позовну заяву, 4 залишено без розгляду, у 26 відмовлено у відкритті провадження. Поряд з тим, за I півріччя 2021 року позивачами було заявлено позовних вимог до стягнення на суму 59 752 017 гривень, а судом присуджено до стягнення 3 881 723 гривні. За I півріччя 2022 року позовних вимог до стягнення заявлено на суму 12 254 292 гривні, з яких судом присуджено до стягнення 2 431 918 гривень.

Варто також зазначити, що за I квартал 2021 року ВОАС було видано 3327 виконавчих листа на суму 3 278 478 гривень. За аналогічний період 2022 року судом було видано 5827 виконавчих листа на суму 5 163 853 гривні. Що стосується сплати судового збору, то сума фактично сплаченого судового збору за I квартал 2021 року склала 7 608 422 гривні, сума судового збору, що не сплачена внаслідок звільнення від сплати відповідно до чинного законодавства - 2 092 794 гривень.

За I квартал 2022 року сума фактично сплаченого судового збору склала 4 220 088 гривень, сума судового збору, що не сплачена внаслідок звільнення від сплати відповідно до чинного законодавства - 633 670 гривень.

Отож, аналіз діяльності щодо реалізації правосуддя ВОАС показав належний рівень її здійснення впродовж повномасштабної війни.

Проте вбачаємо за доцільне запропонувати шляхи удосконалення функціонування ВОАС:

1. поглиблення цифрової форми організації правосуддя;
2. бюджетування правосуддя повинно встановлюватись із дотриманням принципу незалежності судової гілки влади;
3. розвиток інституту третейського суду
4. нарощування обсягів використання автоматизованої системи документообігу
5. впровадження до використання розроблених автоматизованих шаблонів процесуальних документів і правозастосовних актів;
6. підвищення рівня розвитку людського ресурсу
7. використання елементів стратегічного управління в адміністрування діяльності ВОАС.

..

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі проведено аналіз еволюції правосуддя в системі демократичного врядування та здійснено вивчення сучасних викликів перед судовою системою в умовах повномасштабної війни, що дозволило визначити шляхи вдосконалення реалізації правосуддя під час воєнного стану на прикладі діяльності Вінницького окружного адміністративного суду. Сформульовані наступні висновки:

1 Досліджено теоретичні аспекти еволюціонування правосуддя в сучасних трансформаційних умовах розбудови демократичного врядування. Врегулювання державою механізмів правового захисту доводить визнання владою своєї відповідальності перед суспільством. Деталізовано організаційний механізм здійснення правосуддя відповідно до ієрархічної структури системи судів. Проаналізовано функції організації судоустрою в Україні та розкрито основні проблеми цієї системи.

2. Показано, що система правосуддя базується на чотирьох правових засадах легітимізації: поділі влади, верховенства права, незалежності та неупередженості суду (суддів). Ці підвалини деталізовані у вигляді принципів організації правосуддя.

В результаті проведення аналізу норм Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» доведено, що нормативні основи організації правосуддя в Україні є інтегральною категорією, що включає засади і принципи організації правосуддя, які за змістовним наповненням різняться між собою.

3. Узагальнено, що ВОАС здійснює свою діяльність відповідно до розробленого правового механізму, реалізуючи завдяки цьому доступу до правосуддя. Аналіз організаційної структури ВОАС показав, що вона релевантна тим завданням і функціям, які покладені на суд.

Показано, що ВОАС реалізує політику щодо розбудови безбар'єрного простору. Зокрема, для сприяння маломобільним групам населення у реалізації прав щодо рівного доступу до правосуддя у ВОАС.

Діяльність ВОАС спрямована на врахування громадської думки. ВОАС, починаючи із 2015 року проводить опитування відвідувачів суду щодо рівня задоволеності громадян якістю окремих аспектів функціонування, із застосуванням системи оцінювання роботи суду.

4. Проаналізовано показники фінансування правосуддя у ВОАС. У 2021 році із загальної суми видатків розміром 55,4 млн грн на виплату заробітної плати працівникам суду спрямовано 46,2 млн грн, що становить майже 89% від загальної суми видатків, приблизно 9%, що в гривневому еквіваленті рівне 5,5 млн грн, направлено на сплату за використання товарів і послуг. В 2021 році були незначні капітальні видатки в розмірі 27 тис. грн.

За період 2019-2021 рр. абсолютне значення валюти балансу ВОАС зменшилось на 658598 грн, що становить 95% від величини в 2019 році, що обумовлено скороченням фінансових активів на 241126 грн та зростанням витрат майбутніх періодів на 11287 грн.

На основі проведеного аналізу показників фінансування правосуддя ВОАС можна констатувати, що видатки на здійснення правосуддя зростали впродовж аналізованого періоду. Левова їх частка спрямовувалася на виплату заробітної плати працівникам ВОАС, зокрема це 89%, 92% та 89% відповідно у 2019 році та 2010 і 2021 роках.

5. Узагальнено, що на даний момент законодавцем ухвалено ряд законів та унормовано діяльність судів під час дії воєнного стану. Цьому передувала робота в перші тижні широкомасштабної війни на створення пакету законодавчих актів воєнного стану. Закони, що ухвалені в першу чергу стосувались і виключно військового вектору унормування, але і ті, які вносять зміни та доповнення до законів мирного часу. Зокрема були внесені зміни та відкориговані питання процесуального законодавства України, судоустрою і

статусу суддів, зокрема й щодо забезпечення функціонування суду в умовах війни тощо.

Також, в умовах триваючого воєнного стану законодавець нормативно врегулював можливість оперативного перерозподілу видатків між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня у системі ДСА у разі неможливості здійснювати ВРП своїх повноважень.

6. - Проаналізовано особливості здійснення правосуддя ВОАС під час повномасштабної війни. Зазначено, що за I квартал 2022 року судом було видано 5827 виконавчих листа на суму 5 163 853 гривні. Що стосується сплати судового збору, то сума фактично сплаченого судового збору за I квартал 2022 року склала 4 220 088 гривень, сума судового збору, що не сплачена внаслідок звільнення від сплати відповідно до чинного законодавства - 633 670 гривень.

Доведено на основі аналізу діяльності ВОАС, що орган судової влади показав належний рівень здійснення правосуддя впродовж воєнного стану.

Проте вбачаємо за доцільне запропонувати шляхи удосконалення функціонування ВОАС:

1. поглиблення цифрової форми організації правосуддя;
2. бюджетування правосуддя повинно встановлюватись із дотриманням принципу незалежності судової гілки влади;
3. розвиток інституту третейського суду;
4. нарощування обсягів використання автоматизованої системи документообігу;
5. впровадження до використання розробок автоматизованих шаблонів процесуальних документів і правозастосовних актів;
6. підвищення рівня розвитку людського ресурсу;
7. використання елементів стратегічного управління в адмініструванні діяльності ВОАС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошкіна В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку тлумачення правових норм крізь призму епох. *Право України*. 2017. № 3. С. 126–136.
2. Бондаренко Н. Становлення громадянського суспільства в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 2. С. 16–22.
3. Гаврильців М. Т. Реалізація права людини на судовий захист в умовах воєнного стану в Україні. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.)* / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 45-50.
4. Гетманцев М.О. Особливості здійснення правосуддя у період воєнного часу. *Collection of Scientific Papers «ЛОГОΣ»*, (May 20, 2022; Cambridge, United Kingdom), 68–70. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-20.05.2022.020>
5. Грень Н. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 825. С. 132–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_825_23
6. Делія О. В. Governance як концептуальний підхід до розуміння публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=869>
7. Єрмолаєв В. Становлення українського права та його вплив на державотворчі процеси в Київській Русі. *Право України*. 2020. № 1. С. 85–96.
8. Єршова Н. Г. Категоріально-понятійна основа гуманістичного підходу у сфері публічного управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2021. № 1 (71). С. 13-20. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2021/4.pdf
9. Захарченко П. Історія українського права: поняттєва, історіографічна та компаративістична складові її ідентифікації. *Право України*. 2020. № 1. С. 52–63.

10. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
11. Козловська А. Аналіз еволюції правосуддя в системі демократичного врядування. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип.145. С. 178-185.
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97} URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
13. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
14. Красівський О.Я., Петровський П. М. Теоретико-методологічне обґрунтування реформ у публічно-управлінській сфері. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1(59). С. 17-24. URL: <https://ap.kh.ua/index.php/apdu/article/view/449/610>
15. Крашеніннікова Т. В., Нагорна Ю. А. Словник-довідник юридичної лексики (етимологічні нотатки). Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2021. Ч. 2. 72 с.
16. Лаговський В.М. Правосуддя як основна функція судів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Том 3. С. 18-21.
17. Леськів С.Р. Історичні аспекти розвитку інституту суддівського самоврядування. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 3. С. 58 – 63.
18. Мірошніченко М. Історія українського права у фокусі глобальних викликів сучасності. *Право України*. 2020. № 12. С. 158–172.
19. Офіційний вебсайт Вінницького окружного адміністративного суду. URL: <http://voas.gov.ua/>.
20. Офіційний вебсайт Судова влада України URL: <https://court.gov.ua/>

21. Положення про Державну судову адміністрацію України: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>.
22. Правила внутрішнього службового розпорядку Вінницького окружного адміністративного суду. URL: <http://voas.gov.ua/about/pravila-vnutr-rozporyadku/>
23. Про Вишу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1798-19/fmd7text#Text>.
24. Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2128-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2128-20#Text>
25. Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ: Закон України від 3 березня 2022 р. № 2112-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text>
26. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>.
27. Про затвердження Типового положення про апарат суду : Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>.
28. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1647-14#Text>.
29. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № №231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
30. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_30953

31. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-Vm. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
32. Рекомендації Ради Суддів України (02.03.2022). URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu
33. Рішення Конституційного Суду України. Справа № 1-12/2011 від 12.06.2011 р. № 9-рп 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11#Text>
34. Рябовол Л. Передумови й чинники становлення вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 182–187.
35. Смокович М. Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 70. С. 450-455. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/259365/256007>
36. Стопчак М. В. Розвиток українського державотворення: (90-ті рр. ХХ ст.): історіографія проблеми. *Інноваційний потенціал соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції 27-30 березня 2012 року*. Вінниця, 2012. Ч.2. С.604–610.
37. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%B5+%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#n9>
38. Філіппова А. Особливості здійснення правосуддя під час війни. *Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології*: зб. матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 06 жовтня 2022 р. Вінниця, 2022. Ч. II. С.161-168.

39. Циркуненко О.В. Особливості здійснення правосуддя в період воєнного стану. *Актуальні проблеми приватного та публічного права : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* присвяченої 93-річчю з дня народження членакореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (21 травня 2022 року). Харків, 2022. ТОВ «Видавництво Точка», віддруковано у ТОВ «Друкарня Мадрид» через ФОП Гобельовська Л. П. С.269-271.
40. Чабан Н. А. Європейські стандарти судової влади в Україні. Розвиток юридичних наук: проблеми та рішення: матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (Каунас, 27-28 квітн. 2018). Каунас, 2018. С. 153-158.
41. Чабан Н. А. Реалізація правоохоронної та правозахисної функцій судової влади щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. №3. С. 164-172.
42. Чабан Н. А. Судова влада як гарантія захисту прав людини. П'ятдесят шості економіко-правові дискусії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 27 квітн. 2021). Львів: ГО «Наукова спільнота», Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku, 2021. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/articles/year-13/rozdil-85/pidrozdil-309/pidrozdil2-1042/>.
43. Шаульська Г М. Сучасні західні управлінські моделі. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018 №3 С.111-116. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzizvru_2018_3_18
44. Шкурат І. Історичні засади становлення та розвитку держави. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 2. С. 79–86.

45. Шрьодер Петер. Нове публічне адміністрування або як досягнута ефективного урядування. Матеріали до семінару (Peter Schroeder. New Public Management, Wilhelmstr.26, 53721 Siegburg), К. 2008. 57 с.
46. Щерблюк О. В. Принципи організації судоустрою в Україні. *Юридична наука*. 2019. № 8. С. 172-177.
47. Щерблюк О. Завдання і функції організації судоустрою в Україні. *KELM*. 2020. № 6 (34). Vol. 3. С. 195-199. URL: <http://kelmczasopisma.com/viewpdf/2895>
48. Що може стати новим джерелом фінансування судів? URL: <https://www.yurfact.com.ua/fakty/shcho-mozhe-staty-novym-dzherelom-finansuvannia-sudiv>
49. Якобчук Н. С. Європейські принципи належного врядування та перспективи впровадження в Україні. *Збірник тез ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні»*. 2020 С. 118-122 URL: [http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/Stanovlennya_ta_rozvitok_mistseвого_samovryaduvannya_v_Ukraini_\(zbirnik_tez\)_07.12.2020.pdf#page=119](http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/Stanovlennya_ta_rozvitok_mistseвого_samovryaduvannya_v_Ukraini_(zbirnik_tez)_07.12.2020.pdf#page=119).
50. Nikolina I.I. Democratic governance: local development. Humanization concept of public administration: theoretical and methodological fundamentals : Scientific monograph. Riga. LaPra : «Baltija Publishing». 2022. 248 p. Pp. 157-194. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/211>